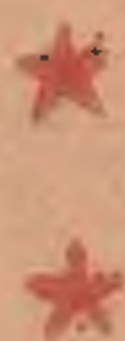


MNSOIA 109

C

అంటన్  
చెహావ్



శ్రీ శ్రీ  
వరద

1012  
19

సంపంగతోట



Blank page

MNSOIA 169

అం టన్ చె హూ వ్

# సంపంగతోట

★

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు  
అబ్బూరి వరదరాజేశ్వరరావు

★

ప్రజా సాహిత్య పరిషత్తు, తెనాలి

హక్కులు  
నాట్య గోష్ఠి వి

రూపాయి

శ్రీ అజంతా ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్, బెజవాడ.  
G. 79, Copies 500-11-11-47.

2

మాతృక  
ఆంటన్ షెహోవ్  
చె రీ ఆ ర్చ డ్డు

\*

నా ట్య గో ప్తి  
ఉద్యమ ధర్మాన్ని పురస్కరించుకుని



జయశ్రీ	:	సంపెంగతోట యజమానురాలు
అరుణ	:	ఆవిడ కూతురు; వయస్సు 17 సం॥
తరుణ	:	ఆవిడ అభిమానపుత్రిక; వయస్సు 24 సం॥
విరించి	:	జయశ్రీ అన్నగారు
శేషశాయి	:	వ్యాపారస్థుడు
అనంతం	:	ఒక విద్యార్థి
లింగమూర్తి	:	భూస్వామి
శివయ్య	:	గుమాస్తా
జానకి	:	పనిమనిషి
వియ్యన్న	:	జీతగాడు
రాముడు	:	బంట్రోతు

## ఒకటో అంకం

ఒక గది. అరుణగదికి పోవటానికి ఒకగుమ్మం.

ఉదయం. రంగమధ్యంలో సూర్యోదయం అవుతుంది. శీతా  
కాలం. గంపెంగతోటలో మంచుకురుస్తోంది. కిటికీలుమూసివేసి  
ఉంటాయి. లాంతరుపుచ్చుకుని జానకి, పుస్తకం చేత్తోపట్టుకుని  
శేషశాయి ప్రవేశిస్తారు.

శేషశాయి

అమ్మయ్య! రైలాచ్చేసింది. ఎన్నిగంటలిప్పుడు?

జానకి

అయ్యుడు. (చేతిలోని లాంతరు ఆట్టి) అప్పుడే తెల్లారి  
పోతోంది.

శేషశాయి

రైలివాళ యెంతో ఆలస్యమయింది. (ఆవరించి బద్ధకం  
తీర్చుకుంటూ) ఎంత బుద్ధితక్కువపని చేశానూ! వాళ్లని రైలు  
దగ్గర కలుసుకుందామని వచ్చినవాణ్ణి యిక్కడ కూర్చుని అట్టె  
నిద్రపోవడంవేమిటి? కాస్త నువ్వుయినా లేపకపోయినావా?



జా న కి

నాకేం తెలుసూ. మీరు వెళ్లారనుకున్నా. (వింటూ)  
అదిగో, ఆ వచ్చేది వాళ్ళేకాబోలు.

శే ష శా యి

ఉం, ఉహూ - సామాన్లు - చట్టుబండలూ - అదీ  
యదీ తెలవలొద్దూ. అప్పుడే యెక్కడొస్తారు? ... జయశ్రీ  
ఊరువిడిచి అయిదేళ్లు కావొచ్చింది. ఎంత మారిపోయి  
ఉంటుందో. ఆవిడ బహుదొడ్డమనిషి. చక్కని స్వభావం.  
వెన్నలాంటి మనస్సు. వాళ్ళది ఎంత ఆస్తి! యెంత ఐశ్వర్యం!  
ఇప్పుడంటే చితికిపోయినారుకాని. నాచిన్నప్పుడు - యిప్పటికీ  
నాకు చాలా జ్ఞాపకం - నన్నెంతో గారాబంగా చూసేది.  
పేద రైతుబిడ్డను. మా పూర్వీకులంతా సేద్యం చేసుకుని  
బతికినవాళ్ళే. నేనీనాటికి మోతుబరినై సేలంపంచా సిలుకు  
వొక్కా వేసుకు తిరిగి తేమాత్రం? ఎంతడబ్బున్నా యిప్పుడూ,  
యెప్పుడూ నేనో రైతుబిడ్డనే. (పుస్తకం తిరగేస్తూ) ఈ పుస్తకానికి  
తలా తోకా కనపడలేదు. అలా చదువుతూనే నిద్దరోయాను.

జా న కి

ఇంట్లో పెంపుడుకుక్కలుకూడా రాత్రిల్లా అరుస్తూనే  
ఉన్నాయి. వాటికి తెలుసుకాబోలు అమ్మగా రొస్తున్నారని.

శే ష శా యి

అదేం జానకీ అలా వున్నావేవిటి?

జా న కి

చేతులు వొణుకుతున్నాయి. పడిపోతానేమో అని  
భయంగా వుంది.



శేషశాయి

ఆనేషం! అలంకారాలు! నీకు చనువిచ్చి పాడుచేశారు.  
అదికాదు. ఎవరి హద్దులో వాళ్లుండాలి.

(శివయ్య ప్రవేశం; పూలతట్టతో)

శివయ్య

జానకీ! ఈ పూలు తోట్లోవి. అమ్మగారొచ్చాక  
యిమ్మన్నాడు తోటమాలి. లోపలికి తీసుకెళ్ళు.

శేషశాయి

నాకు కాస్త దాహానికి మజ్జిగ.

జానకీ

తెస్తున్నా. (లోపలికి వెళుతుంది.)

శివయ్య

ఇవాళ ఉక్క జాస్తిగాడంది. పువ్వులు విరియబూచినా  
ఈ వేడికి వసివాడుతయేమో అనిపిస్తుంది. ఏవిటో కాలమానం  
వేచీ బాగులేదు. చూడండి శేషశాయిగారూ! నా కెంత  
అవస్థ వచ్చిందో, మొన్నకొన్న కిరుచెప్పల కాట్లకి కాళ్ళన్నీ  
పచ్చిపుళ్ళవుతున్నాయి. తైలమర్దనం అవసరమంటారా,  
కాదంటారా?

శేషశాయి

ఊరుకోవయ్యా శివయ్యా! ఆ వాగుడు కట్టిపెడుదూ  
బాబూ!

శివయ్య

నా జాతకం యేవిటోగాని రోజూ నా నెత్తిమీద ఒక  
కొత్త పిడుగు పడుతూనే ఉంటుంది. అన్నిటికీ ఓర్పుకోవటం  
అలవాటయింది.

(జానకి పక్కవేళించి శేషశాయికి మజ్జిగగిన్నె అందిస్తుంది)

శి వ య్య

ఇహనే వెడుతున్నా. (అంటూ నడచి కుర్చీని డీకొని పడిపోతాడు)  
ఇదీవరస. ఇలాంటివి మనకి రోజూ యిరవై అపశకునాలు  
నా కర్మం. (వెలిపోతాడు)

జా న కి

శివయ్య నన్ను పెళ్లిచేసుకుంటా నంటున్నాడు.

శే ష శ యి

చిత్రం ! నిజంగానే?

జా న కి

ఏమో? నిజంగా అన్నాడో, హాస్యానికన్న మాటలో  
... .. ఇతగాడి ధోరణంతా అదోమాదిరి. ఏమిటో మాట్లా  
డేస్తూంటాడు. ఏమీ అర్థంకాదు. నామీద వెట్టిఅభిమానం.  
వొట్టి సత్యకాలప్రనిషి. ఇతనంటే నాకూ యిష్టమే కాని...  
వొట్టి దురదృష్టవంతుడు. ప్రతి నిత్యం యేదో ఒక ఆపద  
తెచ్చుకుంటాడు. శకునపక్షి అని అందరూ వెక్కిరిస్తారు.

శే ష శ యి

(విన్నట్టు ఆభిసయిస్తూ) అలికి డవుతోంది. వాళ్ళొస్తున్నా  
రనుకుంటాను.

జా న కి

వాళ్ళే! వాళ్ళే! ఏమిటిచెప్పా నా కిలావుంది. వాళ్ళల్లా  
చల్లబడి పోతోంది.

శే ష శ యి

ఈమాట నిజంగా వాళ్ళే! ... .. ఎదురువెళ్ళి కలుసు  
కుందాం పద. జయశ్రీగారు నన్ను పొల్లి పట్టగలుగుతారా?  
అయిదేళ్లు కావచ్చింది ఆవిడ నన్ను చూసి.



జానకి

(తత్తరపాటుతో) నిలబడలేకుండా వున్నాను. నా గుండె  
తెలా కొట్టుకుంటున్నాయో!

(వీధిగుమ్మందగ్గర బండ్లు ఆగిన చప్పుడు. శేషశాయి, జానకి ధూకు  
డుగా వెళిపోతారు. రంగస్థలం నిర్మానుష్యంగా ఉంటుంది. పక్కగడుల్లో  
నుంచి చప్పుడు వినిపిస్తుంది. జయశ్రీ చూడమని వచ్చిన వియ్యన్న తత్తర  
పాటుతో కర్కశతవచ్చుకుని రంగస్థలానికి అడంగా నడచిపోతాడు. ఏవో  
గొణుక్కుంటూఉంటాడు. మనకేవీ స్పష్టంగా వినిపించదు. సేపథ్యాన కలకలం  
యెక్కువవుతుంది. ఒక కంఠస్వరం “రండి! యిలాపోదాం.” జయశ్రీ, అరుణ,  
తరుణ, విరించి, లింగమూర్తి శేషశాయి, జానకి ప్రవేశిస్తారు. సామాన్లు ఒక  
టాకటే పనిమనుషులు తెచ్చి లోపల పెడుతుంటారు.)

అరుణ

ఇలారండి. ఈ గదిలోకి రండి. అమ్మా, ఈ గడేదో  
నీకు తెలుసునా?

జయశ్రీ

(కన్నీళ్ళతో) పురుళ్ళగది.

తరుణ

ఎంత ఉక్కగావుంది ! ఎండలు ముదురుతున్నాయి.  
(జయశ్రీతో) నీ పడగ్గదీ, నగలగదీ ఇప్పటికీ అలాగే ఉన్నా  
యమ్మా.

జయశ్రీ

నేను పుట్టినగది. నా చిన్నతనవంతా యీ గదిలోనే  
గడిచింది. మళ్ళీ యిక్కడికే వచ్చాను, పసిపిల్లలా. తరుణ  
ఎప్పటిలాగే ఋషికన్యలావుంది. ఏం జానకమ్మా! ఊమవో?

విరించి

రైలు రెండుగంట లాలస్యవయింది. ఇలా చేసు  
కుంటారా ఎవరేనా?

(అందరూ లోపలికి వెళిపోతారు - జానకి, అరుణ తప్ప)

జానకి

మీరొస్తారని యెన్నాళ్ళనుంచో యెదురుచూస్తున్నాను.

అరుణ

ప్రయాణంలో రెండు రాత్రులూ నిద్రలేదు. నిక్కాక  
చేసిపోయింది.

జానకి

వెరితల్లీ. నువ్వు లేకపోవటం ఇల్లు ఇల్లులా లేదు.  
ఇంటిమాట చెప్పుకుగాని నాఘోష వినేందుకు యెవరూ లేక  
పోయారు.

అరుణ

ఏం సంగతి?

జానకి

శివయ్య నన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటూ నన్నాడు.

అరుణ

నువ్వుట్టి పిచ్చిదానివి. ఎప్పుడూ అలా కలలుకంటూ  
ఉంటావు. (తల తడుపుకుంటూ) నా పిన్నులన్నీ పోయాయమ్మా.

జానకి

ఆయనకి నామీద యెంత ప్రేమ!

అరుణ

నా స్వంతగది! కిటికీల కళ్ళతో నన్నే చూస్తోంది. ఈ  
గది యెప్పుడూ విడిచినట్టేలేదు.... ఎలాఅయితేనేం యింట్లో  
పడ్డాను. నిద్రలేవగానే తోటలోకి పరిగెడతాను. నిద్ర పడు  
తుందా? ప్రయాణవంతా కంటికి కునుకు లేదు. ఏవిటో  
ఆదుర్దా. ఏదో గుండెబెదురు.

జానకి

మొన్ననే అనంతంగా రొచ్చారు.



అ రు ణ  
(పట్టలేనంత సంతోషంతో) అనంతం !

జా స కి

సామాన్ల గదిలో పడుకున్నారు, మీ కెవరికీ యిబ్బంది కలగకూడదని. (కిటికీవొంకచూస్తూ) నేను లేపాలనే అనుకున్నా. కాని తరుణ లేపాద్దని ఒకటే పోరు.

త రు ణ

జానకీ ! జానకీ ! లేచి కాస్త కాఫీ పెడుమా. అమ్మ కావాలంటోంది.

జా స కి

ఇక్కడున్నట్టు. (వెళిపోతుంది)

త రు ణ

దేవుడిదయవల్ల మీరంతా దేశానికొచ్చేశారు. ఇంతకూ చక్కనితల్లీ ! నువ్వొచ్చేశావు. నాకళ్లు చల్లబడ్డాయి. ఎన్నాళ్ళయింది ! ఎన్నాళ్ళయింది !

అ రు ణ

మేం సిమ్లా చేరుకోవటం చలికాలంలో. అందులోకి విపరీతవయిన ఛలి. వెళ్ళిన నాలుగురోజులకే వచ్చిరాని హిందీ మాట్లాడటం మొదలుపెట్టాను. అమ్మ ఓ మూడంత స్తుల మేడలో ఉండేది. ఆ మేడలో కాపురపున్న వాళ్ళంతా ఉత్తరాదివాళ్లే, ఒక్కఅమ్మ తప్ప. అమ్మని చూసేసరికల్లా నా కెంతో జాలేసింది. కన్నీళ్ళాపుకోలేకపోయాను. అమ్మ కూడా నన్ను కావలించుకుని ఏడ్చింది.

త రు ణ

ఆ సంగతి తలచుకుంటే నాకు దుఃఖం పొరి పొరి వస్తుంది. ఆ సంగ తెత్తుకు.

అ రు ణ

పెద్దపెద్ద ఉద్యోగాలు చేసుకునే మొగాళ్ళకే కళ్ళు  
తిరిగిపోతాయి, సిమ్లా కౌపరవంటి.....అమ్మ బంగారవంతా  
అమ్మేసింది. నాసంగతి నీకు తెలుసుకదా! కట్టుబట్టతో  
వచ్చాను. ఎల్లాగో కష్టపడి మేవిక్కడ చేరుకోవటం ఓ పెద్ద  
బ్రహ్మాండవయి పోయింది. అమ్మది భారీచెయ్యి. కాఫీ, కొట్టె  
ముక్కలూ దొరలు తింటారు చూశావా అందు లోంచి  
తెప్పించేది. ఏవీ అడక్కు ఎలా ఉండాలో అలాఉంది.....,  
అన్నట్టు ఆ తనఖా రూపాయలు చెల్లించారా?

త రు ణ

చెల్లించటానికి డబ్బేనీ? ఎలా వస్తుందనుకున్నావు?

అ రు ణ

కొంపలమీదికి తెచ్చావు; యేం సాధన?

త రు ణ

జ్యేష్ఠమాసంలో వేలాం తప్పదు.

(శేషశాయి ద్వారంలోంచి పైకిచూసి సకిరిస్తాడు)

త రు ణ

ఆయనకొచ్చిన రోగం అది. ఏంచేస్తాం?

అ రు ణ

(తరుణు అనురాగంతో కావలించుకుని) అక్కయ్యా! ఆయన  
నిన్ను చేసుకుంటానన్నాడు కదా ఏం లేలింది ఆ సంగతి?  
(తరుణ తలాడిస్తుంది) నీ మీద అతగాడికి ప్రేమట. చక్కా  
యిద్దరూ ఓ మాటకొచ్చి శుభస్యశీఘ్రం అని యెందుకా  
మూడుముళ్ళూ వేగం పడనివ్వరు?



త రు ణ

ఏవిటో ఆయనప్రేమ నాకేం అర్థంకాలేదు. ఎల్లప్పుడూ వ్యాపారం, రూపాయలూతప్ప మంచీచెడ్డా యేం లేదు. వెయ్యికాళ్ల జెర్రి. ముచ్చటగా నాతో మూడుమాటలాడడానికూడా తీరికలేదు. ఊరందరూ ఊసులాడుకోవడం మాత్రంనిజం మేవిద్దరం పెళ్లిచేసుకుంటావని. అంతమందీ నన్నడగడవే. ఆయనచూస్తే అలాగదా! నాకేం పాలు పోకుండాఉంది. ఆయనమాటలన్నీ నీటిలో మాటలు. (అరుణ భుజంపక్క చూస్తూ) ఏవిటది? పవిటపిన్ను కొత్తదిలాఉందే! చక్కా తుమ్మెదలా యెంతబావుంది!

అ రు ణ

(విచారంగా) ఢిల్లీలో అమ్మకొన్నది. (తనగదిలోకిపోయి అమాయక స్వరంతో) ఓ మారు మేము విమానంయెక్కాం. ఎంత బావుందనుకున్నావు?

త రు ణ

మా చిట్టితల్లి హాయిగా యింటికొచ్చిందమ్మా! ఇల్లంతా నిండుగాఉంది. అదేచాలు.

(జానకి కాఫీతెచ్చి చల్లారపోస్తుంటుంది.)

త రు ణ

(గది తలుపునానుకుని) నువ్వులేక ఇల్లంతా చిన్నపోయింది. రోజంతా నీమీదే నాధ్యాస! పని చేసుకుంటున్నంతసేపూ మనసల్లా నీమీదే... ఏదో నిన్నింత కలిగినవాళ్ళింట్లో పడెయ్య గలిగామా మా అందరిప్రాణం కుదట బడుతుంది. నా మాట కేం? ఏకాశీకో, రామేశ్వరమో పోతాను. తీర్థయాత్రలు చేసుకుంటూ యీ మిగిలినరోజులు వాడి సేవలో గడిపేద్దావనిఉంది. ఏదోకదా మన సుకృతం!

అ రు ణ

తోటలో కోయిల హాయిగా కూస్తోంది ! టయిమెంత?

త రు ణ

ఆరుదగ్గర. కాస్త పడుకుని బడలిక తీర్చుకో.

అ రు ణ

(కలతగా) నాన్నగారుపోయి ఆర్నెల్లయింది. ఆయన పోవడవేమిటి నెల తిరక్కుండా తమ్ముడన్నా తమ్ముడుకాడు చక్కనిచుక్క యేటిలోపడి బలవంతపు బాధ చచ్చిపోయాడు. అమ్మకు గుండె చెరువైపోయి యినన్నీ మరిచిపోవాలని సిగ్గుగా ప్రయాణమయింది. (జలవడించి) అమ్మకి తెలియమగాని నేనంతా గ్రహించగలిగాను. అనంతం తమ్ముడికి చదువు చెప్పేవాడు. అనంతాన్నిచూస్తే అమ్మకి తమ్ముడు జ్ఞాపకం రాక మానడు.

(వియ్యన్న ప్రవేశిస్తాడు)

వి య్య న్న

అమ్మగారు కాఫీకొస్తున్నారు. తయారైందా ? (జానకితో) పంచదార మరసిపోనావు.

జా న కి

అయ్యో నామతి మండిపోనూ—

(గజగబా వెళిపోతుంది)

వి య్య న్న

అమ్మగారు వచ్చిందాకా బతికున్నానమ్మా. అదే పదేలు. కళ్ళుసల్లగా మాలచ్చిమనాగ కనిపిస్తాది. ఇక నాను సచ్చినా బాదనేదు.

(జయశ్రీ, విడించి ప్రవేశిస్తారు)

జ య శ్రీ

ఆసు వేసికోస్తే ఆటయిపోయిండును.



వి రిం చి

లాభంలేదు చెల్లీ ! మణేలా యింకావుంది. దానికేం  
గాని మనం చిన్నతనంలో యీ గదిలోనే ఆడుకునేవాళ్ళం.  
ఇప్పుడు నాకు యూభయ్యోపడి దాటింది.

శే ష శ యి

కాలానికి రెక్కలున్నాయి.

వి రిం చి

ఏవని సెలవిస్తున్నారు ?

శే ష శ యి

కాలం, చూశారూ! ఇట్టే ఎగిరిపోతుంది.

అ రు ణ

అమ్మా, నిద్దొస్తున్నది. నేను వెళ్ళిపడుకుంటానే.

జ య శ్రీ

చిట్టితల్లీ ! ఇల్లుజూసి ఎన్నాళ్ళయింది. నాకళ్ళవి నేనే  
నమ్మలేకుండా ఉన్నాను.

అ రు ణ

మావయ్యా ! నే వెడుతున్నా.

వి రిం చి

చిన్నమ్మ బొత్తిగా డీలా అయిపోయింది.

లిం గ పూ ర్తి

రైలు ప్రయాణంవంటే మాటలా

త రు ణ

ఇహా మనం యెరరిమూడూన వాళ్ళం కదిలితే బాగుం  
టుంది.

జ య శ్రీ

(నవ్వుతూ) నువ్వెప్పుడూ ఒక్కలాగే ఉన్నావు. (తలనిము  
రుతూ) ఓ చుక్క కాఫీ గొంతులోపోసుకుని మళ్ళీ కదులుదాం.

(వియ్యన్న జయశ్రీకి ఆనుకోట్లానికి దిండు వేస్తాడు) వియ్యన్న కున్న జాగర్త మరొహరికిలేదు. ఈ కాఫీ అలవాటుతో చచ్చిపోతున్నాను.

త రు జ

సామాన్లన్నీ సరిగా చేరాయో లేవో చూసివస్తాను.

జ య శ్రీ

నిజంగా ఇంటికొచ్చేవావా?(సవ్యతుంది) సంతోషం పట్టలేకుండా ఉన్నాను. రెప్పవాలిస్తే నిద్ర పట్టేట్టుంది. మాడారనే సరికి పాణంలేచొస్తోంది. రైలు కిటికీలోంచి వెలసలికి చూస్తేకపోయాను. కళ్ళంబడి నీళ్ళు జడివానలా కురిశాయి..... ఏదీ కాస్తకాఫీ (వియ్యన్న కాఫీ అందిస్తాడు) ముసలితనం వచ్చినాయింకా బతికున్నావు. మాయింటినే కనిపెట్టుకుని ఉన్నావు.

వి య్య న్న

మూడు రోజు లయింది.

వి రి ం చి

వియ్యన్నకు కొంచెం చెవుడు.

శే ష శా యి

మళ్ళీ నేను పాసెంజరులో విశాఖపట్నం పోవాలి. వెధవచిక్కులు ! ఒక్కమారు మిమ్మల్ని చూసి మాట్లాడి పోవాలని వచ్చాను... అప్పటికీ యిప్పటికీ మీరు లక్ష్మీదేవిలా ఉన్నారు.

లి ం గ మూ ర్తి

రోజురోజుకీ చేవడేరుతోంది ఆవిడఅందం. కాని ఆ కంచీచీర చూడండి, ఎంత మజాగా కట్టారో. కళ్లు జిగాల్మం టున్నాయి.

శేష శాయి

మీ అమ్మగారు నన్నెప్పుడూ తూలనాడడంవే ఓ పని కింద పెట్టుకున్నట్టుంది. నాకు డబ్బుదాహం జాస్తే అనీ, కులం తక్కువనీ యేవేవో అంటారు. నేను లెఖ్ఖిచేసేవాణ్ణి కాదను కోండి - ఆయన మాటలు విని మీరు నన్ను చులకనగా చూడకుండాఉంటే చాలెండి. ఇదివరకులాగే ఇప్పుడూ మీరు నన్ను అభిమానంతో కట్టికీ నే చాలు. మనుషులుకి తెలియకపోతే భగవంతుడికైనా తెలియదా? మా తండ్రి తాతలంతా మీరిండనే బతికారు. మిమ్మల్ని సాక్షాత్తు ఆ పార్వతీదేవిగా భావిస్తాను.

జయశ్రీ

ఒకచోట కూర్చోలేకుండా ఉన్నాను. (కుర్చీలోనుంచి తటాలున లేచి, ఆవేశంతో అటూయిటూ పచార్లుచేస్తుంది) ఏదోపట్టరాని సంతోషం నన్ను ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తోంది. నా వెకిలిచేష్టలు చూసి అంతా నవ్వువచ్చు...నా వాలకం బాగులేదని నాకు తెలుసు. అదుగో నా బీరువా. (చేత్తో బీరువాను మెల్లిగా నిమరు తుంది) అవిగో నా అందాల చెప్పలు!

విరించి

అమ్మన్నగారు - పురుళ్లు పోస్తూండేది - ఈమధ్యనే చచ్చిపోయారు నీకు తెలుసా?

జయశ్రీ

(కుర్చీలోకూర్చుని కాఫీ తాగుతుంది) నువ్వు రాశావుకాదూ నాపేర! పాపం! చచ్చి ఏస్వర్గాన ఉందో!

లింగమూర్తి

మాపిల్ల సీతమీను నమస్కారాలు చెప్పమంది.



శేషశాయి

మీరందరూ వింటే ఓ ముఖ్యులైన సంగతి చెప్పాలని ఉంది. నేను వెళిపోవాలి. అట్టే వ్యవధికూడా లేదు. రెండు మూడు ముక్కల్లో చెప్పేస్తాను. వినండి మరి, జయశ్రీగారు ! మీ ఋణాలు తగ్గతెంపులు కావాలంటే మీ సంవేంగతోట వేలం అయిపోకతప్పదు. జ్యేష్ఠ బహుళదశమినాటికి వాయిదా. అయితే మీరేవీ బెంగవెట్టుకోనక్కర్లేదు. ఓ చిన్న సలహా వింటే మీ ఆస్తికేవీ ముప్పురాదు. మనవిచెయ్యమంటే చేస్తాను. అంతా శ్రద్ధగా వినండి.... విశాఖపట్నంమీద బాంబులు పడ్డదగ్గర్నుంచి జనం మన ఊళ్ళంట తండోప తండాలుగా వస్తున్నారు. ఇక్కడికి విశాఖపట్నం నలభైమైళ్ళ చిల్లర. మనఊరా అట్టే పల్లెటూరూకాదు, పట్నంవాసం కాదు. చల్లటి యేటనీరు. జీవనది. రైళ్లు అస్తమానం తిరుగు తూనే ఉంటాయి. విన్నారా ? అంచాత నేను చెప్పినప్రకారం చెయ్యండి. మరేంలేదు. మీ సంవేంగతోట కొట్టించేసి రెండుమూడు చక్కటి బంగళాలు కట్టిస్తే యేడాదికి ఒక్కొక్క బంగళాకి కనీసం అయిదువందలయినా వేసుకుంటే మొత్తం పదిహేనువందలైనా ఆదాయం లభ్యమవుతుంది. నేను చెప్ప దలచుకున్న ముక్కేదో చెప్పేశాను. ఇక మీ యిష్టం.

పరించి

లెక్కలకేం వెధవలెక్కలు. కట్టవెడుదురూ మీ ఊరికదంపుకబుద్దు.

జయశ్రీ

నాకేవిటో తలాతోకా అండకుండా ఉంది. అసలు మీరనే మా రేవిటి ?

శేషణయి

నే ననేది మరేంకాదమ్మా ! మీకు ఋణబాధ తప్పి పోవడంవే కాకుండా సాలీనా రెండువేలు చుల్కాగ్గా కళ్ళ చూడగలరు. తమరు ఊరి అన్నారంటే ఇవాళ పని ప్రారంభించవచ్చును. వచ్చే పున్నమనాటికి ఒక్కగజం మేరయినా లేకుండా యిల్లులేస్తాయి. మరి రెండో ఆలోచన వద్దు. మీ కష్టాలన్నీ తీరినట్టే అనుకోవచ్చు. ఏటిబిడ్డన ఉండడం, అన్ని యిమ్ములూ కలిసొచ్చిన జాగాకావడం !— ఎలావచ్చి ఈ పాడుపడ్డ ఇళ్ళన్నీ విప్పించెయ్యాలి. ఈ భవంతికూడా పోవాలి. ముఖ్యంగా సంవెంగతోటమాత్రం కొట్టించెయ్యకతప్పదు.

జయశ్రీ

నందనవనంలాంటితోట కొట్టించెయ్యడంవే ! అయ్యా! తమరు చాలా అసంగతంగా మాట్లాడుతున్నారు. ఈ దేశాని కంతా అలంకారం యీ తోట ఒక్కటేనని ఎన్ని వేలమంది చెప్పుకుంటున్నారుకాదు ?

శేషణయి

తోటల్లోకల్లా పెద్దదనితప్ప వేరే విశేషంవేవీ నాక్కనిపించడంలేదు. కోజూ బండెడు పూలు పూస్తుంది నిజంవే. అమ్మకవా ? ఆదాయంవా ? ఏవుంది ?

విరించి

గవర్నరయ్యేది, మహారాజయ్యేది ! ఎంత పెద్దవా డొచ్చినా యీ తోటని చూడకుండా పోలేడు.

శేషణయి

ఈక్షణంవే మీరేదో ఒక నిర్ణయానికిగనక రాకపోతే, వచ్చే జ్యేష్ఠమాసంలో తోటే అన్నమాటేవిటి, మీ యావ

దాస్తి వేలంకాక తప్పదు. ఏదో తేల్చుకోండి. ఇదితప్ప ఇంకో  
మార్గం లేదని ముమ్మాటికీ సమ్మతించి.

వి య్య న్న

నా సిన్నతనంలో యీ పువ్వులంటే యేంయిడ్డారంగా  
ఉండేది ! అత్తరేటి, అగరునూనెలేటి, అమ్మారికలంకారా  
లేటి, అంతా యిరగబడి కొనుక్కెళ్లేవోరు. మరీవోచ్చి...

వి రించి

ఊరుకోరా వియ్యన్నా.

లింగమూర్తి

సివ్వాలో చలి జాస్తీకాబోలు.

జ య శ్రీ

తాగేసీళ్ళుకూడా గడ్డకట్టుకుపోతాయి.

లింగమూర్తి

ఏమాశ్చర్యం !

శేషశాయి

అదీగాక ప్రజల్లో పట్నాలమీద మోజు తగ్గిపోయింది.  
ఏమాత్రం తీరికున్నా ఇలాంటి చక్కని ప్రదేశంలో ఓ చిన్న  
యిల్లు చూసుకుని కాలక్షేపం చెయ్యడం అలవాటయింది.  
మితోటలో అన్నిదిక్కులా యిల్లు లేచి నానాదేశాలనుంచి  
జనం వస్తూంటే ఎంత కలకలలాడుతూంటుంది ?

వి రించి

చాల్పాలు ! ఏవిటీఘోష ?

తరుణ

(ప్రవేశించి) అమ్మా ! నీకు రెండు పెలిగ్రావులు  
వచ్చాయి. (చప్పుడుతో బీరువా తెరిచి) ఇవిగో !



జ య శ్రీ

(చింపిచూసి) సిగ్గూనుంచే (తెల్లగావులు చదవకుండానే చింపేస్తూ) సిగ్గూకి నాకూ రుణం తీరిపోయింది.

వి రి ం చి

అమ్మాయీ! ఈబీరువా యెన్నాళ్లనాటిదో తెలుసూ? అరవయ్యేళ్ళకిందటిది. ఇదే మనిషైతే షష్టిపూర్తి చెయ్యొచ్చు. దీనికి ప్రాణంలేదనే కట్టుకొండి. అయినా యిందులో మహా మహులు రాసిన పుస్తకాలు యిమిడిఉన్నాయి.

లి ం గ మూ ర్తి

అరవయ్యేళ్లే! ఏవాళ్ళర్యం!

వి రి ం చి

సరస్వతీపీఠం! మాపుస్తకాలబీరువా! ఓమహత్తరగ్రంథ భాండాారమా! నీవు యెన్నెన్ని ఉన్నతాశయోపేతములయిన పవిత్రభావాలను వెదజల్లి మాలో విజ్ఞానాన్ని ధర్మాన్ని విస్తరిల్లజేశావో! ఈ అరవైయేళ్లలో నీ మానసందేశం యెంత మందికి ఋజుమార్గం చూపించే జ్ఞానతర్జునిగా పనిచేసిందో! మానవజగత్తుకి మహిమాన్విత భవిష్యత్తుకు ప్రసాదించగల వినూతన విజ్ఞానాన్నిచ్చి తరతరాలవారికి సముద్యుల సాంఘిక చైతన్యాన్నిచ్చి రగుల్కొల్పజేసిందో! (ఊరుకుంటాడు)

శే ష శా యి

నిరవే

జ య శ్రీ

ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే ఉన్నా వచ్చుమ్యా!

వి రి ం చి

(కాస్త పట్టిమించి) సెబాస్! రండి తురుపుకొట్టండి.

శే ష శా యి

(గడియారంనైపుమాసి) వేళయింది. ఇక నేను వెళ్ళాలి.

వి య్య స్తు

అమ్మగోరు మంచు తీసుకోడానికి యేళయింది.  
(మంచు చేతికందిస్తాడు.)

లింగమూర్తి

ఎందుకమ్మా! ఈదిక్కుమాలిన మంచులన్నీ. వీటివల్ల  
ప్రయోజనంలేదు. ఇవి మంచీచెయ్యలేవు; చెరుపూచెయ్యలేవు.  
ఇలాయివ్వండి చెపుతాను (అంటూ మాత్రలడబ్బా తీసుకుని మాత్రలన్నీ  
అరచేతిలో వేసుకుని నోట్లో వేసుచుని ఇన్ని నీళ్ళు తాగుతాడు)

జయశ్రీ

(గాభరాతో) నీకేం మతిపోయిందా యేవిటి?

లింగమూర్తి

అన్నిమాత్రలు పుచ్చేసుకున్నాను.  
శేషణయి

వీడు విచిత్రవయన మృగలాడన్నాడే  
(అంతానవ్వుతారు.)

వి య్య స్తు

అమ్మగోరూ, పెద్దపండుక్కి భోజనానికొచ్చి కూడు  
తీన్నాక పాతిక వొబ్బట్లు సులువ్గా ధవిరేడు. (గొణుగురు)

జయశ్రీ

ఏవిటంటావు? ఏవిటాగొణుగుడు?

తరుణ

మా కలవాటయి పోయింది. మూడేళ్లయింది వీశికి  
గొణుగు సంకటం పట్టుకుని.

శేషణయి

నేను వెళ్లాలి. పదిహేనురోజుల్లో వస్తాను. మరిప్పటికి  
సెలవు. (జయశ్రీకి సమస్కరిస్తాడు) (విరించితో) విరించిబాబూ,  
సెలవు. (లింగమూర్తితో) వెళ్లొస్తాను. (అందరివంకాపోతున్నట్టుచూసి)  
వెళ్లాలనిలేదు. ఏంజేస్తాను, (జయశ్రీతో) నేను చెప్పింది మీకు

నచ్చి మీరల్లా చేస్తానంటే అయిదువేలిస్తాను అప్పుకింద. తరవాత యింటద్దెలమీద తీర్చుకోవచ్చును. ఏదోమాట నాకు ఖచితంగా చెప్పండి.

తరుణ

(కోపంగా) బాగుంది. తమరు దయచేసి వెళ్ళొచ్చు.  
(పోతాడు)

శేషశాయి

ఇక ఆగను. వెళుతున్నా సెలవు.

విరించి

కాబోయే భర్తని నేనంటున్నానని తరుణకి కోపమొస్తే రానీగాని వీక్షాకి కులంతక్కువ పశువు. దగుల్బాజీ.

తరుణ

బాగుంది మాచయ్యా మీరన్నమాట.

జయశ్రీ

నాకానందమే నిన్ను చేసుకుంటే; అతను చాలా మంచివాడు.

లింగమూర్తి

ఒప్పుకునితీరాలి. ఆయన ఉత్తమోత్తముడు. మాపిల్ల సీతకూడా అలాగే అంటుంది... అమ్మగారూ! తమరు నా కొక ఉపకారం చేసితీరాలి. లేకపోతే చచ్చిపోతాను. మార్వాడీదగ్గర చిన్ని నస్తువొకటి తాకట్టుపెట్టాను. రేపు వడ్డీ కట్టకతప్పదు. పదిరూపాయలిప్పించారా మీ మేలు మరువను.

తరుణ

(చిరాగ్గా) మాదగ్గర లేవు.

జయశ్రీ

నిజంగా నాదగ్గర ఉబ్బలేదు.



లింగమూర్తి

ఏదోవిధంగా ఆపద గడిచిపోతుందిగాని ఉంపి పోతుందా? (నవ్వుతాడు) నే నెప్పుడూ నిరాశచేసుకోను. ఆ సమయానికి భగవంతు డేదో ఆధారం చూపిస్తాడు. అన్ని విధాలా చితికిపోయి ఇక మనకేందారి అనుకుంటున్నవేళకి ఆ రైలుముండాకొడుకులు నా భూమ్మీదే పట్టాలువేసి నాకో నాలుగు డబ్బులు ముట్టచెప్పారు. అలాగే ఇవాళ కాక పోయినా రేపేనావస్తుంది డబ్బు...నా కూతురు సీత అదృష్ట వంతురా లంటారు అంతమందీ. అందుకే దానిదేరుమీద లాటరీటిక్కట్టు కొన్నా. ఆమూలంగానైనా ఓ వెయ్యిరూపాయలు కళ్లజూస్తాను.

జయశ్రీ

కాఫీతాగడం అయింది కాబట్టి కాస్త విశ్రమిద్దాం.

తరుణ

(మద్దుగా) అరుణకి నిద్రపట్టేసింది. (మెల్లిగా కిటికీ తెరిచి) చూడవమ్మా ఫెళ్లుమంటూ వచ్చింది ఎండ. అవిగో ఆ చెట్లు చూడూ యెంత అందంగా ఉన్నాయో! హాయిగా గాలి వీస్తోంది. ఆ పైని తియ్యని కోకిల గానం!

విరించి

(ఇంకో కిటికీ తెరిచి)సంపెంగతోట కరిగించిన బంగారంలా ఉంది. నువ్వు మరిచిపోలేదుకాదూ! పూర్వం మనం తోటలో నడుస్తూఉంటే ప్రతిచెట్టు బంగారపు గుమ్మటంలా మెరిసి పోయేది. నువ్వుమాత్రం మరిచిపోగలవా? మరవడం ఎవరి తరం?

జయశ్రీ

నా చిన్ననాటి రోజులు స్ఫురణకొస్తున్నాయి. స్త్రీ

జీవితానికి మకుటాయమానమైన మాతృత్వం మొదట ఈగదే నాకు ప్రసాదించింది. నా పిల్లలకిది మాతృభూమి. మనస్సులో యెన్ని బాధలున్నా ఒక్కమారు యీ కిటికీలోంచి వైకుంఠంలాంటి యీ తోట చూస్తే అన్నివిచారాలూ పోయేవి; ప్రతిరాత్రీ తోటని చూసి చెట్ల గుబుర్లలో దీపాల లాంటి శోభచూసి హాయిగా నిద్రపోయేదాన్ని. నే పడుకుంటే సుఖంవచ్చి జోకొట్టేది. పొద్దున్నే సుఖమే నిద్రలేపేది. అచ్చ అప్పట్లాగేఉంది తోట. పిసరుమార్పు లేదు. నా అందాల కుప్ప. మలమల మాజ్చే వేసవి, గజగజలాడించే శీతకాలం దాటి హాయిగా ఆనందంగా ఉన్నావు. అప్పరసల్లాగ నీది నిత్యయావనం. నీలో స్వర్గసౌఖ్యం ఉంది...నా గుండెల్లో పాషాణంలా పాతుకుపోయిన విచారమంతా మరిచి ఒక్క ఊణం హాయిగాఉండగలిగితే బాగుండును! గతాన్ని మరిచిపో గలిగితే బాగుండును !

వి రించి

ఆఖరికి మన రుణాలకోసం తోట అమ్మకవయిపో తోంది ! విచిత్రంగాలేకూ !

జ య శ్రీ

చూడు మాఅమ్మ నడుస్తోంది. సంపెంగరంగు చీర కట్టుకుని వనలక్ష్మీలా అదుగో, ఇటే వస్తోంది ! (నవ్వుతూ) ఆవిడే ! ఆవిడే !!

వి రించి

ఎవరూ !

త రుణ

ఏవిటమ్మా అది ?

జ య శ్రీ

ఎవరూ లేరు. వొట్టి భ్రమ ! తోట కుడిపక్క నూతి  
మీదకి వంగిఉండే ఆ చెట్టును చూస్తే అది నీళ్లు తోడుతూన్న  
ఆడమనిషిలా కనిపించింది.

(ప్రవేశం అనంతం. లానూ, చొక్కా, భుజమ్మీద కోటూ, కళ్ళకిజోడూ)

జ య శ్రీ

తోటకాదు పుత్తడిబొమ్మ. నీలాకాశంకింద అపరంజి  
పువ్వులు.

అ న ం త ం

జయశ్రీదేవిగారూ ! (అతనివంక చూస్తుంది) మీకో నమ  
స్కారంవెట్టి సెలవుపుచ్చుకోటానికొచ్చాను. ఒక్కనిమిషం  
నిలవమన్నా నిలవను. (విషయపూర్వకంగా దగ్గరకొచ్చి) నన్ను  
ఉదయంవరకు కనిపెట్టుకుని ఉండమన్నారు. ఉన్నాను. ఇహ  
ఒక్క క్షణం ఉండలేను.

(జయశ్రీ విభ్రాంతితో అతన్ని చూస్తుంది)

త రు ణ

(కన్నీళ్ళతో) ఈయనే అనంతంగారు.

అ న ం త ం

అవును. మీచిన్నబిడ్డకు చదువుచెప్పేవాణ్ణి. పోల్సి  
పట్టలేనంత మారిపోయానా?

(జయశ్రీ అతని చేతులు పట్టుకుని రోదిస్తుంది)

వి రి ం చి

అదుగో అదే వద్దన్నానమ్మా! ఏష్టి ఏంప్రయోజనం!

త రు ణ

(ఏడుస్తూ) అందుకే నిన్ను రేపటిదాకా అమ్మకి కనపడ

వద్దన్నాను.



జ య శ్రీ  
నా చిన్నతండ్రిని ఏడేళ్ళుపెంచి ఏటికి బలేశాను.

త రుణ  
ఏంజేస్తాం! ఆ యేషుకొండలవాడి ఇచ్చు!

అ నం తం  
(కళ్ళనీళ్ళతో మెత్తగా) ఏడవకండమ్మా, ఏడవకండ్రి!

జ య శ్రీ  
మరిరాదు అమ్మదగ్గరికి నావెరితండ్రి, నేనేం పాపం  
చేశానని, అనంతం! (మృదువుగా) అరుణ ఆగదిలో నిద్ర  
పోతోంది. నేనూ గట్టిగా రాగాలుతీస్తున్నాను... .. అనంతం!  
నువ్వేవిటలా మారిపోయావు? మొహంలోకి ముసలికళ్ళ  
వచ్చిందేం?

అ నం తం  
నేను రైల్వో వస్తున్నప్పుడొక గొల్లమనిషి చీడపురుగంది.

జ య శ్రీ  
ఆనాటికి నువ్వు బొత్తిగా కుర్రాడివి. ఇప్పుడేవిటిలా  
అయిపోయావు? ఆ కళ్ళజోడేవిటి? జుట్టంతా అలా పలచ  
బడిపోయిందేవిటి? .... ఇంకా కాలేజీలో చదువుతున్నావా?  
(గుమ్మందగ్గరకిపోతుంది.)

అ నం తం  
నా జీవితవంతా కాలేజీలోనే కడతేరేట్టుంది.

జ య శ్రీ  
(అన్నగారి భుజంతట్టి, తరుణ తల నిమిరుతో) కాస్త శ్రమ తీర్చు  
కోండి అన్నయ్యా! నాకూ వృద్ధాప్యం వచ్చేసింది.

లింగమూర్తి  
ఇహ నిద్రలకి లేవొచ్చు. ప్రాణం చాలొస్తోంది.  
ఇవాళకి యిక్కడే ఉంిపోతాను. నే మనవిచేసింది రేపటికేనా  
యిప్పిస్తే అదునుగడిపినవారవుతారు. పదిరూపాయలుమాత్రం.

వి రి ం చి

ఎప్పుడూ విప్పుతూన్న పురాణంవే.

లి ం గ మూ ర్తి

వడ్డిడబ్బు లిప్పిస్తే చాలును. అంతకన్న నే నడిగిందేం లేదు. కహాకించక తప్పదు.

జ య శ్రీ

నాదగ్గర లేదంటే నమ్మవుకదా !

లి ం గ మూ ర్తి

అమ్మమ్మా ! ఆపద గడిపెట్టాలి. మీకు మళ్ళీ రెండురోజుల్లో ఫిరాయిస్తాను. మీబోటివారి కి దేమాత్రం. చచ్చిపోతాను.

జ య శ్రీ

అయితే మా అన్నయ్యనడుగు - అతనడుగుతున్న దేదో యిచ్చిపంపించు.

వి రి ం చి

నేనా? ఇవ్వడంవా? ఇచ్చేదాకా కాచుకూర్చోమను.

జ య శ్రీ

లాభంలేదు. అభోజనం కూర్చుంటాడు. పాపం చాలా అవసరం ! రెండ్రోజుల్లో యిచ్చేస్తాడులే.

(జయశ్రీ, అనంతం, లింగమూర్తి, వియ్యన్న లోపలికి వెళిపోతారు. విరించి, తరుణ, రాముడు ఉంటారు)

వి రి ం చి

చెల్లికింకా దుబారాతనం పోలేదు. (రాముడితో) వెళ్ల య్యా నువ్వు. నువ్వు దగ్గరకొస్తే ఏదో ఎలక చచ్చిన వాసన. మంచి దిహ వెళ్లు.

రాముడు

ఎప్పటికీ మీరొక్క-రలా ఉండిపోయాను.

వి రి ం చి

ఏవిటది? (తరుణతో) ఏవి టంటున్నాడు?

త రు ణ

(రాముడితో) నిన్నుచూడాలని నిన్నననగా మీ అమ్మ  
అ పల్లెటూరించి వచ్చి ఆ పశువులదొడ్లో కాచుకూర్చుంది.

రా ము డు

దానిమాటకేం లేవమ్మా !

త రు ణ

నీకు కాస్త జ్ఞాలైనా లేదా ?

రా ము డు

ఇవాళేం కొంపములిగింది? రేపు రాకూడదా? (పోతాడు)

త రు ణ

అమ్మ యెప్పటికీ ఓలావుంది. ఒక్కపిసరు మారలేదు.  
డబ్బు చేతిలో ఉండాలిగాని అడగనివాళ్ళదే పాపం.

వి రి ం చి

అవును (కాస్తేపు ఆగి) ఈ చిక్కులన్నీ ఎలా విరగడవు  
తాయని శతవిధాల ఆలోచిస్తున్నాను. కుదరని జబ్బుకు లక్ష  
మందులు. నెత్తి బద్దలుకొట్టుకుని ఆలోచిస్తున్నాను. పరిపరి  
విధాలుగా పథకం వేస్తున్నాను. ఒకటి పనికొచ్చేదిలేదు.  
ఒకటే, డబ్బున్న దగ్గరజ్ఞాతులెవరేనా చచ్చి వాళ్ళ ఆస్తి  
మనకి కలవాలి. అరుణకి సంపన్నగృహస్తులెంత సంబంధ  
మైనా చూడాలి. ఈ రెండుకాకపోతే మా పెద్దత్త - పెద్ద  
మొఖాసాదారు పెళ్ళాం. ఆవిక దయేనా సంపాదించాలి.  
మా అత్త తలుస్తే ఎంత? పెద్ద జమీందారు భార్య?

త రు ణ

(కళ్ళనీళ్ళతో) భగవంతుడి కృప.



వి రించి

అలా యేడిస్తే యేం లాభం! అత్త చాలా ధనవంతు  
రాలేగాని మన వాసనంటే కిట్టదు. చెల్లి ఉన్నవాణెవరీ  
చేసుకోక - కోరి సామాన్యకుటుంబానికి చెందిన స్త్రీడర్శి  
పెళ్లిచేసుకుంది. (అరుణ గుమ్మందగ్గరకొచ్చి నిలబడుతుంది)

అదీకాక దాని ప్రవర్తన మంచిదికాదుట. కాకపోతేనేం  
మంచి మనస్సు, మెత్తని గుండె. సిమ్లాలో ఆ వర్తకుడి దగ్గర  
ఉండిపోయిందని కామా అందరికళ్లలో నిప్పులు పోసుకుంటు  
న్నారు. ఎవరేనా యేంచేస్తారు, వయస్సులో భర్త చచ్చిపోతే.  
ఉన్నమాట అనుకోవాలి. ఇంతమనిషీకూడా కాస్త పోకిరీగా  
కనబడుతుంది. దాని ప్రవర్తన మంచిదికాదనే చెప్పాలి. ప్రతీ  
ఒక్కరిలోనూ ఆ సంగతి కనబడుతూనే ఉంటుంది.

త రుణ

ఇష్ - ఇష్ అరుణ అక్కడే ఉంది. వింటుంది.

వి రించి

ఏవంటావు? (కాశ్మీరు ఊరుకుని) ఏవిటో నాకుడికన్ను  
చెడ్డ నొప్పెడుతోంది. ఇదివరలా కనబడకుండాఉంది. మొన్న  
లక్ష్మింవారం జిల్లా కోర్టుకి వెళ్లి నప్పుడు—  
(అరుణ ప్రవేశం)

త రుణ

ఏం చెల్లీ, అప్పుడే లేచిపోయావు?

అ రుణ

అసలు నిద్రపట్టందే.

వి రించి

నా వెర్రితల్లీ! నా బంగారపుబొమ్మా! నువ్వు నా మేన  
గోడలివికావు! నా సర్వస్వానివి! నా తోడునీడవి! నమ్ము నా  
మాటలు.

అ రు ణ

నమ్ముతానుగాని మావా! పెద్దవాడివి. అన్న తెలిసిన  
వాడివని నిన్నింటిల్లపాదీ గౌరవిస్తారుగాని నీ గౌరవం నిలబెట్టు  
కోలేవు... నువ్వు నోరెత్తడం మానెయ్యాలి మావా! అమ్మ  
నీకు సొంతచెల్లెలు. నిమిషంకింద అమ్మనిగురించి నువ్వేమం  
టున్నావు? ఎందుకంటావు మావా అలాంటిమాటలు?

వి రి ం చి

ఔను. పొరపాటాచ్చింది. (చేతుల్తో మొహం కప్పకుని)  
నిజమే మాట జారిపోయింది. చూడూ యివాళ ఆ బీరువా  
మీద యెంతసేపు వాగేనో? వొట్టి బుద్ధితక్కువ. తీరా వాగు  
డంతా అయిపోయాక తలచుకుంటే వొట్టి తెలివితక్కువని  
తేలింది.

త రు ణ

ఔను మావా! నువ్వు నోరు కట్టుకోవాలి.  
మాట్లాడకు. అంతే.

అ రు ణ

నువ్వు మాట్లాడకుండా ఊరుకుంటే నీకే యెంతో  
లాభం.

వి రి ం చి

మరి చచ్చినా మాట్లాడను. (తరుణ, అరుణ తలలను నిమిరి)  
వీకపోయినా మాట్లాడను... ఇదిమాత్రం వ్యవహారభోగిగట్ట.  
మీరు వినితీరాలి. లక్ష్మింవారం జిల్లాకోర్టు కెళ్ళాను. వాళ్ళూ  
వీళ్ళూ అనేకమంది పోగయ్యారు. ఆమాటా యిమాటా  
యేదో లోకాభిరామాయణం చాలాసేపు సాగింది. మీకు  
తెలుసుకో తెలియదో, నాకుమాత్రం ధైర్యం ఉంది.

కోఆపరేటివ్ బ్యాంకిలో అప్పు తెచ్చి తణఖామీద బకాయి  
లన్నీ చెల్లించెయ్యవచ్చు.

తరుణ

భగవంతుడికటాక్షం ఉండాలి.

విరించి

మంగళవారం జయలేరుతున్నాను. మళ్ళీ మాట్లాడు  
కుందాం. (తరుణతో) అలా విచారించకు. (అరుణతో) ఆ శేషశా  
యితో చెప్పిచూడమను మీ అమ్మని. మీ అమ్మ చెప్పితే  
కావనలేదు. నువ్వు ప్రయాణపు బడలిక తీర్చుకున్నాక మా  
అత్తయ్య దగ్గరకొమారు వెళ్ళి. ముగ్గురం మూడుదిక్కు  
ల్నించి కలిసికట్టుగా పనిచేస్తే వ్యవహారం ఒకక్షణంలో పరి  
ష్కారమైపోతోంది. అప్పు తీర్చిపారేస్తాం అరసిమిషంలో.  
ఆమాట నేను ఘంటాపథంగా చెప్పగలను. ప్రమాణంచేసి  
చెప్పగలను. మన ఆస్తి పోదు. ఎంతమాత్రం వేలాం జర  
గదు. (ఆవేశంతో) సూర్యచంద్రులు గతులుతప్పినా, కులపర్వ  
తాలు కూలిపోయినా వేలాంమాత్రం జరగనివ్వను. ఈమాట  
తప్పితే నా తల వెయ్యిచెక్కలైనట్లే.

అరుణ

(మామూలు స్థితికొచ్చి గంతోషంతో) నువ్వు మంచివాడివి  
మావయ్యా. చాలా తెలివైనవాడివి. (నిలించిని కానిలించుకుని)  
అమ్మయ్య! నాగుండెలు కుదటబడ్డాయి. జంగంతా పోయింది.

(వియ్యన్న ప్రవేశం)

వియ్యన్న

ఇంకా యెప్పుడు పడుకుంటారు బాబూ !

విరించి

ఇప్పుడీ. ఈ ఊణం. నువ్వు వెళ్లు వియ్యన్నా ! ఇదిగో



నేను - ఈ కోటు విప్పి వచ్చేస్తున్నా. పిల్లలారా ఇక లేవండి.  
 ఇప్పటికొక పథకంవంటూ ఆలోచించాంకదా! చిల్లర వ్యవహారాలు  
 చేపు మాట్లాడుకుందాం. ఇహ మనం నిద్రపోదాం.  
 (అరుణ, తరుణ తలలు నిమిరి) నేను కొంచెం పూర్వోత్తరం మని  
 పినే కావచ్చు. కాని పంతంవస్తే భల్లూకప్పట్టు పడతాను.  
 అందుకే ఈ రైతులంతా సన్నంతగా నమ్ముతారు. రైతుల్ని  
 సరీగా అర్థంచేసుకోవడంలోనే ఉంది. రైతువాడు యెలాగైతే

అ రుణ

మళ్ళీ ప్రారంభించానూ మావయ్యా!

త రుణ

కాస్త ఊరుకుండా, యీపాటికి.

వి య్య స్న

(చికాకుతో) బాబయ్యగోరూ!

వి రించి

వస్తున్నా, వస్తున్నా. తోసిరాజూ, ఆటకట్టూ. వేసిన  
 యెత్తుకి తిరుగుండకూడదు. (వెలిపోతాడు. వెనకనే వియ్యన్న కుంటు  
 కుంటూ పోతాడు)

అ రుణ

నా మనస్సు కుదటబడింది. నేనమాత్రం అమ్మ అత్త  
 గారింటికి వెళ్లను. వెళ్లకపోయినా మనస్సు తాపీని పడింది.  
 ఇదంతా మావయ్య చలవ. (కూర్చుంటుంది)

త రుణ

ఇహ నిద్రపోదాం రా! నేను వెళుతున్నా. మీరు  
 ఊళ్లో లేనప్పుడెన్నో చికాకులొచ్చాయి. అప్పులవాళ్ల పీడ,  
 పనివారల లోకవ. అడుగడుక్కో యిబ్బందులే. (ఆపురించి) అన్నీ  
 యెలాగో నెట్టుకొచ్చారు. (అరుణతో) అరుణా! (కాళ్ళేపూరుకుని)

అరుణకి నిద్రపట్టేసింది. (అరుణ మెడమీద చెయ్యివేసి) గదిలోకి  
పోదాం రా! (తీసుకుపోతుంది) చిట్టితల్లి అలిసిపోయింది. రా!

(వెళిపోతారు)

(దూరంగా సంపంగితోటలో కాపుపాట. అనంతం వచ్చి అరు  
ణనీ, తరుణనీ, చూసి నిలబడిపోతాడు.)

త రు ణ

ష్. నిద్రపోతోంది. నిద్రమత్తు. రా అమ్మా పోదాం.

అ రు ణ

(పృచువుగా సగం తెలివితో) నా వొళ్ళు నా వశంలో  
లేదు. రైలింజనుమోత. చక్రాలచప్పుడు. మావయ్యా—  
అమ్మా—

త రు ణ

రా చెల్లీ - మెల్లిగానడు.

(అరుణగదిలోకి పోతారు.)

అ న ం త ం

(నాజుగ్గా) నా జీవనవసంతశోభా ! నా మధుమూర్తి !

(...తెర...)

## రెండో అంకం

తోటవెనక

శిథిల శిలావిగ్రహం. దానిపక్కన బావి. పగిలిన బండరాళ్ళు. పాతబడిపోయిన శిలావేదిక. విరించి యింటికి వెళ్ళే దారి కనిపిస్తూఉంటుంది. ఒక పక్కయేవుగా పెరిగిన సరుగుడుచెట్లు. అక్కణ్ణించే సంపెంగతోట ప్రారంభిస్తుంది. దూరాన టెలిగ్రాఫ్ స్తంభాలు. వాటిపైన దూరదూరంగా యేదో పెద్దపటణం కనిపిస్తూంటుంది. బాగా వెలుగుంటేనే కాని అది కనిపించదు. సూర్యాస్తమయం కాబోతున్నది. రాముడూ, జానకీ కూర్చుని ఉంటారు. శివయ్య నిలబడి తంబూరా వాయిస్తుంటాడు. అందరూ యేదో ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటారు.

శి వ య్య

(తంబూరా వాయిస్తూ పాడుతాడు) ఈ వీణ మోగితే యేం

సుఖం!

జా న కి

అది వీణకాదు. తంబూరా అంటారు. (తల్లోపువ్వులు సద్ద కుంటుంది)

శి వ య్య

వెర్రిగాప్రేమిస్తున్నవారి కిది వీణే! (పాడుతాడు. జానకికూడా పాటలోపాట కలుపుతుంది)



జానకి

దేశం దాటిపోతే మంచి మజాగా ఉంటుందన్నమాట.

రాముడు

అందు కబ్యంతరంవేంటి? మా చెడ్డఉమారుగా ఉంటుంది.

శివయ్య

అది సబబైనమాటే. తెల్లవాళ్ళదేశాల్లో ప్రతీదీ ఒక పాకానికొచ్చేసింది.

రాముడు

అందు కబ్యంతరంవేంటి?

శివయ్య

నేను మాసాధకం చేశాను. ఎన్నో పుస్తకాలు చదివాను. అయితేనేం? ఆఖరికి నా గతేవిటో నాకే అంతు పట్టకుండాఉంది. ఉండటంవా? ఊడటంవా? ఏది యెలా యేషిసినా యెందుకేనా మంచిదని ఇదిగో యీ కైజారొకటి బాగర్తచేశాను. (కైజారుతీసి చూపిస్తాడు.)

రాముడు

అమ్మో! కైజారే!

శివయ్య

అయితేగియితే తేలినవిషయంవేవిటయ్యో అంటే నా గీత యెంతమాత్రమూ బాగాలేదు. అన్నివిధాలా బతుకు భ్రష్టయింది. పడవమీద తుపాను కేంకనికారం? ఇవన్నీ నా వెర్రి ఊహలనుకుందాం. అయితే యివాళ ఉదయం నేను నిద్ర లేచేటప్పటికి నా యెదురుకొమ్ముమీద యెంత పెద్ద సాలీడుండడంవేవిటి? కాసిని నీళ్ళు తాగుదావంటే అందులో బొద్దింకేవిటి? (కాళ్ళేళూరుకుని) హుం! ఇదిగో, జానకమ్మా, ఓమాట.

జానకి

అలాగే - యేం కబురు?

శివయ్య

ఇక్కడకాదు. వేరే మనం యేకాంతం మాట్లాడుకోవాలి.

జానకి

సరేకాని ముందు ఆయింట్లోంచి ఒక చాప తీసుకొద్దురా. వేసుకూచుందాం.

శివయ్య

దానికేం! తెస్తాను. ఈ కత్తితో యేంజెయ్యాలో యిన్నాళ్ళకి బోధపడింది.

(తంబుర తీసుకుని పాడుకుంటూ పోతాడు)

రాముడు

చవురుగాళ్ళ పెద్దన్న - యదవనాయాల.

జానకి

కొంపతీసి ఆకత్తి పెట్టుకు పొడుచుకోడుగద! (కాశ్చేపూరుకుని) అదోమాదిరి గుండెల్లో గుబులొస్తోంది. పదేళ్లయింది యిక్కడ పనిక్కుదిరి. మోటపనులంటే అలవాటు తప్పిపోయింది. చూడు, నాచేతులెంత నాజూగ్గా ఉన్నాయో! ఏది చూసినా గుండెల్లో బెంగ! నువ్వు నన్ను దగాచేస్తే నాగతేం కాను.

రాముడు

ఓసి బాణా! నడత బాగాలేని పిల్లనిచూస్తే నాకు మాచెడ్డకోపం.

జానకి

నా ప్రాణవంతా నీమీదే ఉంటుంది. నువ్వు మాబుద్ధి శాలివి. నీకు తెలియనిదంటూ లేదు.

రా ము డు

అదిమాత్రం నిజం. అసలు దీనిసంగతేవిటంటే ఒక  
ఆడకూతురికి మొగాడిమిద యిష్టంకలిగిందా, దానికిసీతిలేదన్న  
మాట! ఊఁ (కాశ్శేపూరుకుని) ఆరుబైట చుట్టముట్టిస్తే ఏం  
మజా! (వింటున్నట్టు) ఎవరో వస్తున్నారు. అమ్మగారల్లేడేదీ.  
నీ మానాన్న నువ్వెళ్ళిపో. లేకుంటే తంటావస్తుంది.

జా న కి

అబ్బ! నీ చుట్టవాసనతో నాతలనొస్తోంది. (పోతుంది)  
(జయశ్రీ, విరించి, శేషశాయి ప్రవేశం)

శే ష శ యి

అటోయిటో నిష్కర్షగా తేల్చిపారెయ్యక తప్పదు.  
జాప్యంచేస్తే లాభంలేదు. ఆలోచనకేవుంది? తోట కొట్టిం  
చేసి బంగళాలు కట్టించేందుకు సమ్మతేనా? అవును, కాదు!  
ఒక్కటేమాట.

జ య శ్రీ

అబ్బ! ఏం చుట్టకంపు. యెవడు కాలాచోగాని.  
(కూర్చుంటుంది.)

వి రించి

ఈ రైలుపడడం మేం అనుకూలంగా ఉంది! పట్నం  
వెళ్ళి గడియలో పనిచూసుకొచ్చేశాం. ఢేష్! మూడుదెబ్బల  
పొడి. రెండోయెత్తు. కొంపకెళ్ళి మారుషేక కలపాలి.

జ య శ్రీ

ఇంతటోకే యేంపుట్టిమునిగిందని?

శే ష శ యి

ఒక్కమాట చెప్పండి. అవును, కాదు - మాట్లాడరేం?

వి రించి

(ఆవుస్తూ) ఏమిటీ? నువ్వనేది?



జ య శ్రీ

(పర్వ చూసుకుని) నిన్నను అన్నిరూపాయలున్నాయి.  
ఇవాళ చూద్దనుగదా అన్నీ కర్పూరంలా హరించుకుపో  
యాయి. పెద్దమ్మా యేవిటో ఆదాచేస్తానంటుంది, పనివాళ్లను  
పస్తుపెట్టి. నేనుచూస్తే డబ్బంతా యిలా తగలేస్తున్నాను.  
(అంటూ పర్వ కిందపడేస్తుంది) ఇదిగో - ఉన్నవికూడా ఉండనంటు  
న్నాయి (చిరాకు పడుతుంది)

రా ము డు

అమ్మగారూ, నేనేరిపెడతా నుండండి.

(డబ్బులు మేరుతాడు)

జ య శ్రీ

మంచిది. ఎందుకన్నయ్యా, అస్తమానం పట్నంపోవా  
లని అఘోరించడం? కాఫీక్లబ్బులకోసంవేనా? అంత తినడంవెం  
దుకు? తాగడంవెందుకు? అదేపనిగా తాగడంవెందుకు కాఫీ  
నీళ్ళందించేవాళ్ళదగ్గర సంఘసంస్కరణమీద ఉపన్యాసా  
లేవిటి?

శే ష శా యి

మరేం.

వి రించి

(చేతులాడిస్తూ) ఇహ నా జన్మకి నేను బాగుపడడం కల్ల!  
(విసుగుతో రాముణ్ణిచూసి) అదేం పోయేకాలం! అస్తమానం  
యెదత్తు నిలబడతావు స్తంభంలాగ!

రా ము డు

మీరు నోరుకదిపితే నాకు కడుపు చెక్కలయ్యేట్టు  
నవ్వాస్తుంది.

వి రించి

(చెల్లెలుతో) ఈ వెధవ యిక్కడుంటే...

జ య శ్రీ  
ఒరే రాముడూ, వెళ్లిపో.

రా ము డు  
చిత్తం అమ్మగారూ

శే ష శా యి  
భోగమల్లు సాహుకారు లక్ష్మాధికారి. అతగాడు మీ  
ఆ స్తంతా కొనాలనుకుంటున్నాడు. వేలానికి తను స్వయంగా  
వస్తాట.

జ య శ్రీ  
నీ కెలా తెలిసింది ?

శే ష శా యి  
పట్టం అంతా అదేమాట.

వి రించి  
మీ పెద్దత్త రుణాలతీరుబడినిమిత్తం కొంత పై-  
పంపిస్తానంది. ఎంత పంపిస్తుందో, యెన్నడు పంపిస్తుందో,  
యేమో.

శే ష శా యి  
పంపిస్తే మహా యెంతపంపిస్తుంది? పదివేలా? ఇరవై  
వేలా?

జ య శ్రీ  
మహా అయితే పది పదిహేను వందలు.

శే ష శా యి  
ఇంత వ్యవహారజ్ఞానంలేని మనుషుల్ని ఎక్కడా  
చూశ్లేదు. మీ ఆ స్తంతా గంగలో కలిసిపోవటానికి సిద్ధంగా  
ఉందని ఘంటాపథంగా చెబుతుంటే వినిపించుకోరేం?

జ య శ్రీ  
నిజంవే. అయితే యేంజెయ్యం? అదేదో నువ్వే చెప్పు.

శేషశాయి

రోజూ చెప్పడం లేమా? ఒకటికి పదిసార్లయినా పాడిందే పాటగా చెబుతున్నాను. తోట కొట్టించి బంగళాలు కట్టించటానికి సమ్మతించాలి. వేలంరోజు వెనక్కిపోదు. ఈ ముక్క గ్రహించారంటే మీకు కావలసిన పెట్టుబడి నేను చూసుకుంటాను. మీకీ బెడద తప్పిపోతుంది.

జయశ్రీ

బంగారంలాంటి తోట పాడుపెట్టి బంగళాలు లేపడం వంత నామర్దాపని ఇంకొకటుండబోదు.

విరించి

నా అభిప్రాయంకూడా అంతే.

శేషశాయి

నా ప్రాణానికొచ్చింది, నవ్వాలో, యేడవాలో. మూర్ఛపోవాలో తెలియకుండా ఉంది. ఇక సహించలేను. (విరించితో) నువ్వొక నాయనమ్మవి.

విరించి

ఏవంటున్నావ్.

శేషశాయి

తమర్ని నాయనమ్మ అంటున్నాను.

(వెళ్ళిపోవటానికి లేస్తాడు.)

జయశ్రీ

(గాభరాపడి) వెళ్ళిపోకు. నువ్వంటే చాలాబలు ఇంకేదేనా ఆలోచన చెయ్యొచ్చు.

శేషశాయి

బుర్ర బద్దలుకొట్టుకుంటేమాత్రం మేంలాభం?

జయశ్రీ

బతిమాలికుంటున్నాను. నువ్వమాత్రం వెళ్ళిపోకు



బాబూ. ఏదెలాఉన్నా నువ్వుంటే కాస్త స్థిమితంగా ఉంటుంది.  
(కాళ్ళేపూరుతుని) ఏం ఉపద్రవం వస్తుందో అని యెప్పుడూ నాకు  
బెంగ.

వి రించి

చూస్తావేం, తురుపుకొట్టు.

జ యశ్రీ

మేం చెయ్యరాని పాపాలు చేశాం.

శేషశాయి

మీరా? ఏమిటా పాపాలు?

వి రించి

నాకున్న ఆస్తల్లా చిరుతిళ్లకింద తగలేశానని అంత  
మందీ అనుకుంటారు.

జ యశ్రీ

నేచేసిన పాపాలకి అంతుందా? తనూ పై కానక ఇల్లు  
గుల్లచేసుకున్నాను. ప్రేమించి వెళ్ళిచేసుకున్న భర్త  
ధనార్జనకి బదులు ఋణార్జన చేశారు. ఆయన తాగుడుకి  
అంతూపొంతూ ఉండేదికాదు. చివరకి అదే ఆయన్ని  
మింగేసింది. నా విధవతనంలో ఈ పాపిష్టిశక్తిరాన్ని యింకోడి  
వశంచేశాను. ఆ పాపానికి ఫలంకాబోలును నా చిన్నతండ్రి  
నాగుబాములాంటి యీ నదికాహారమైపోయాడు. ఈ బాధ  
మరచిపోవటానికని పట్నంవిడిచి పట్నం, దేశంవిడిచిదేశం,  
పిచ్చిపట్టినట్లు తిరిగాను. నావెంటనే నీడలాగ (ఔలిగ్రాంతిసిస్తూ)  
ఈ రెండో ఆయన వెంబడించాడు. సిమ్లాలో ఒక పెద్ద బంగ  
ళాలో ఉన్నాం. అప్పుడాయనకి పెద్ద ఖాయిలా చేసింది. ఆ  
అవస్థలో యెక్కడికీ కదల్చుటానికి వీలేక ఆయిల్లు బోలెడంత  
డబ్బుపెట్టి కొనేశాం. రాత్రినక పగలనక మూడుసంవత్సరాలు

అందులో అతనికి నానాచాకిరీ చేశాను. రుణాలు తీర్చటానికని  
తుదకా బంగళా అమ్మేశాం... విషంతాగి చచ్చిపోవటాని  
కూడా ప్రయత్నించాను!... నలుగురిలో తలయెత్తి తిరగ  
లేకపోయాను... అప్పుడనిపించింది నా స్వదేశానికి వెళ్ళి మళ్ళీ  
నాపిల్లలతో శాంతగా గడుపుదామని... సారాయణమూర్తి!  
తండీ! నాతప్పులన్నీ తుడిచి, నన్ను శిక్షించకు...  
(ఔలిగ్గా విషయంగా) మళ్ళీ రమ్మని బతిమాలు తున్నాడు.  
(ఔలిగ్గా చించేస్తూ) ఎంతచక్కని సంగీతం! ఎవరిదో!

వి రించి

మనింట్లోంటే! సీరంవారి సన్నాయిమేళం

జ య శ్రీ

ఇంకావాళ్లు మేళం కడుతూనే ఉన్నారా? ఓమారు  
వాళ్లని పిలిపించి కచేరీ చేయించాలి.

శే ష న యి

(నింటూ) నాకేం వినిపించడంలేదు. (మెల్లిగా)

త్యాగరాజుపాట దాక్షిణాత్యులనెట  
భాషలేనివెరి, ఘోషకాదె!.....

నిన్నరాత్రి ఓ తమాషా

నాటకం చూశాను.

జ య శ్రీ

అందులో యేమీ తమాషా ఉందని నాకు తోచదు.  
మీలాంటివాళ్ళు అసలు నాటకాలు చూడకూడదు. మీలో  
ఉన్న లోపాలు చూసుకోవటానికి ప్రయత్నించాలి. మీరు  
చేసే అధికప్రసంగాలూ, వ్యర్థపు కాలక్షేపాలూ — ఇవి  
చూసుకోవాలి.

శే ష న యి

బాగా చెప్పారు. నిజానికి మాది నికృష్టపుబదుకు.

(కాశ్మీరపురుషుని) నాతండ్రి వ్యవసాయంతప్ప యింకేవీ యెర  
గదు. వొట్టి మొద్దు. కొంచెంకూడా జ్ఞానంలేదు. నాకో  
అక్షరంముక్కకూడా చెప్పించలేదు. ఎవ్వోచ్చి కోపంవొచ్చి  
నప్పుడల్లా క్రూరుచ్చుకుని నన్ను బాదుతూఉండేవాడు. చివరికి  
నేనూ అతగాడిలాగే తయారయ్యాను. ఒక్కపాఠం సరిగ్గా చదవ  
లేదు. ఇహ నా దస్తూరి బ్రహ్మరాత. చదువుకున్నవాళ్ళదగ్గిర  
నామొహం చూపెట్టటానికి చిన్నతనంగా ఉంటుంది.

జ య శ్రీ

పెళ్ళాడితే యీ చిన్నతనం పోతుంది.

శే ష శ యి

అవును. నిజంవే.

జ య శ్రీ

అయితే నువ్వే తరుణి పెళ్ళిచేసుకుంటే బాగుం  
టుంది. చాలా మప్పితవైన పిల్ల.

శే ష శ యి

అవును.

జ య శ్రీ

కల్లాకపటంలేనిపిల్ల. పొద్దు స్థమానం కష్టించి పనిచే  
స్తుంది. అన్నిటికన్నా ముఖ్యం నీమీద దాని కీర్తనం. నీకూ  
ఎన్నాళ్ళనుంచో దానిమీద మచ్చికే.

శే ష శ యి

దానికేం - నాకూ సమ్మతే - పిల్ల చాలా మంచిది.

(కాశ్మీరపురుషుంటాడు)

వి రించి

నాకు బ్యాంకులో ఉద్యోగవిస్తావంటున్నారు. నెలకి  
రెండువందలు జీతం. తెలిసిందా?



జ య శ్రీ

నీకు బ్యాంకులో ఉద్యోగం వేచి ఉంటే? నువ్వెప్పుడూ ఇలా ఉండిపోవలసిందే.

(మాత్రం సీసా పుచ్చుకుని వియ్యన్న వస్తాడు.)

వి య్య న్న

ఇదిగో మీ మాత్రం సీసా మరసిపోనారు.

వి రించి

అబ్బ! పాత్రం తినేస్తాడయ్యా!

వి య్య న్న

ఇలా సేస్తే యెలా బాబూ? నాకు సెపి తే అన్నీ అందిస్తును. సెప్పకుండా సెయ్యకుండా యెలిపోతిరి.

జ య శ్రీ

నీ వయస్సెంత వియ్యన్నా?

వి య్య న్న

ఆ ?

శే ష శా యి

నీ వయస్సెంత అని అడుగుతున్నారు అమ్మగారు

వి య్య న్న

ఏనాటిమాట బాబూ! నా ఆడది కాపరానికి వచ్చే నాటికి మీ అయ్య పుట్టినాడు. (నవ్వుతాడు) ఆరోజుల్లో అంతా లచ్చనంగా యెలిపోయేది.

శే ష శా యి

ఆ రోజులు వేరు. అప్పుడు రైతుని చెప్పతోక్కొట్టినా ఊరుకునేవాడు.

వి య్య న్న

(విననట్టు) నిజం బాబూ! నా సిన్నతనంలో రైతులూ బుగతలూ ఒకళ్ళకొకరు ఆసరాగా వుండేవారు. ఇప్పుడేటి, ఒక్కటే దొమ్ములాట, తలాతోక్కా నేడు,

ని రిం చి

నోరుముయ్య వియ్యన్నా! మళ్ళీ రేపు పట్నం  
పోవాలి. ఓ షావుకారు ఎంతడబ్బ కావలిస్తే అంతడబ్బిస్తా  
నన్నాడు నోటుమీద.

శే ష శా యి

తమ ప్రయోజకత్వం తెలుసు. అసలుమాటటుంచి  
వడ్డీరాళ్ళేనా చెల్లిస్తారని నే ననుకోను. కాస్త నిదానించండి.

జ య శ్రీ

ఆయన మాటలకేం. అసలా సాహుకారుమాటే  
అబద్ధం. అదంతా ఓ కల్పన.

(అసంతం, అరుణ, తరుణ వస్తారు)

జ య శ్రీ

రండి, రండి! నా చిట్టితల్లులు. చెరోపక్కా అలా  
కూచోండి.

శే ష శా యి

మన శాశ్వత విద్యార్థికి పదుచుప్పిల్లలతోనే కాలక్షేపం.

అ నం తం

ఆగొడవంతా మీకెందుకు?

శే ష శా యి

యాభైయేళ్ళునిండినా ఇంకా విద్యార్థి గాఉండటంచేత.

అ నం తం

సారస్యంలేని హాస్యం ఇక కట్టిపెట్టండి.

శే ష శా యి

ఇంతలోనే ఆగ్రహం రావాలటయ్యా మహానుభావా?

అ నం తం

నాజోక్యం మీకెందుకు?

శేషశాయి

(సవ్యతూ) నన్ను గురించి విద్యార్థిగారి అభిప్రాయవేదికతో తెలుసుకోవాలి.

అ స త

అయితే చెబుతావనండి. తమరు సంపన్నులు. త్వరలో కోటికి పడగెత్తోచ్చుకూడా. అరణ్యానికి క్రూరమృగంవల్ల యేం ప్రయోజనం ఉందో మానవసంఘానికి తమరివల్ల అక్షరాలా అదే ప్రయోజనం. దొరికినంతమట్టుకు చిన్నప్రాణుల్ని కబళించడం. (అంతా సవ్యతారు)

తరుణ

భిగోళంలోని చిత్రాల్ని గురించి కాస్త చెప్పండి.

జయశ్రీ

నిన్నటివిషయంమీదనే మాట్లాడనియ్యి.

అ స త

ఏమిటది ?

విరించి

అహంకారంమీద.

అ స త

ఎంతోసేపు మాట్లాడాలనిన్న. కాని ఓ సిద్ధాంతానికి రాలేకపోయాం. అహంకారం అనే యీ పదంలో ఏదో అవ్యక్తమైన ధ్వని మీకు గోచరించవచ్చు. కాని మారంగా ఆలోచిస్తే ఈ అహంకారానికి ఆధారవేదీ కనిపించదు. దేన్నిచూసుకుని గర్వించాలి, అవకతవకగా నిర్మించిన యీ మానవశరీరాన్ని చూశా ? అందులో కళవళించే అజ్ఞానాన్నీ, ఆవేదనల్నీ చూశా ? ఈ స్వాభిమానాన్ని నిర్మూలించి నిరంతరం ఏదో పనిలో మగ్నులై ఉండాలి.



వి రి ం చి

ఎన్నిచేసినా చివరికి చావుతప్పదు.

అ న ం త ం

ఏంచెప్పగలం? అసలు చావంటే అర్థవేదిటి? మానవుడికి శతాధికంగా ఇందిరియాలుండవచ్చు. అతని మరణంతో మనం యెరిగిన పంచేందిరియాలూ నశించి తక్కిన తొంభై అయిదూ నిలిచే ఉండవచ్చు.

జ య శ్రీ

అనంతం! నీది కుశాగ్రబుద్ధి.

శే ష శా యి

(ఎగతాళిగా) విద్యార్థిగారి ప్రజ్ఞావిశేషం వేరేచెప్పాలా?

అ న ం త ం

మానవజాతి నిరంతరం నవనవోన్మేషంగా పురోగమిస్తోంది. ఈనాడు మనకి అందరానిదిగా కనిపించే ప్రతివస్తువూ ముందొకనాటికి కరతలామలకమై తీరుతుంది. కాని మనం ఉద్యోగించి పనిచెయ్యాలి. మనయావచ్చుకీనీ వినియోగించి సత్యాన్వేషణకు చేయూతనివ్వాలి. నేటి మన భారతదేశంలో పనికిమాలినవారి సంఖ్య యెక్కువ. మనదేశంలో విద్యాధికుల అవస్థ చూడండి. వారికొక గమ్యంలేదు. తిన్నగా యేపని చెయ్యడానికీ దక్కులేదు. విద్యాధికులవని విర్రవీగుతారు. నొక్కరిని ఒరే ఒసే అని పిలుస్తారు. రైతుల్ని పశువుల్లా చూస్తారు. కొత్తదే నేర్చుకోరు. పాతదేవీ మనసంచెయ్యరు. పరమబద్ధకస్తులు. ఆచరణ శూన్యం. ఆర్భాటం యెక్కువ. శాస్త్రవన్నా, కళలన్నా అవగాహనం అసలేలేదు. గంభీరంగా కనపడతారు. అన్నీ తెలిసినట్టు నటిస్తారు. అసాధారణ విషయాలే చర్చిస్తూఉంటారు. తత్వాన్ని పరిశీలిస్తావంటారు.

వీరంతా యిలాంటివ్యాపారాల్లో మునిగిఉంటే ప్రజలు యెలా ఉంటారు. నూటికి తొంభైతొమ్మిదిమంది పశుప్రాయులుగా జీవిస్తున్నారు. కాస్త కోపవౌస్తే ఒకరిమీదొకరు విరుచుకు పడతారు. పండుల్లా తిని మురికి కూపాలలో దుర్గంధాన్ని పీలుస్తూ నిద్రిస్తారు. ఎక్కడ చూసినా నల్లులు, మురికివాసన, ఇల్లంతా గొడ్లచావడి! భ్రష్టజీవనం! ఈకుళ్లంతా కప్పిపెట్టడానికే మనంచేసే ఉపన్యాసాలన్నీ. ఏవీ మన సంస్కర్తలు చెప్పే ఆరోగ్యాలూ, పఠనమందిరాలూ, ఎక్కడా కనిపించవు. అవి గ్రంథాల్లో రాయడానికి మాత్రమే వినియోగిస్తాయి. యదార్థజీవితంలో యెక్కడాలేవు. ఉన్నదల్లా మాలిన్యం, నైచ్యం, భారతీయ నిస్పృహత. ఈముడుచుకున్న మొగాల్ని చూస్తే నాకుచెడ్డభయం. అసహ్యం. ఈగంధీరోపన్యాసాలూ అంతే. ఇంతకన్న నోరుమూసుకోవటం మంచిది.

శేషశాయి

నేనుమాత్రం తెల్లారకమునుపేలేచి రోజల్లా యేదో పనిలో మునిగుంటాను. నాదిగాని, ఇతరులదిగాని పైకం యెప్పుడూ నా చేతిలో ఆడుతూఉంటుంది. నాకు నిత్యమూ అనేకమందితో పరిచయం. పనిలో దిగితేసరి, లోకంలో నిజాయితీ మనుషులు యెంతమంది ఉన్నారో బోధపడుతుంది. భగవంతుడు పెద్దపెద్ద అడవులు నిర్మించాడు. సారవంతమైన భూవులు సృష్టించాడు. విశాలమైన ఆకాశాన్నిచ్చాడు. వీటిమధ్య నివసిస్తున్న మనం దేవతలంగా బతకవలసింది.

జయశ్రీ

దేవత లయిపోవాలనుందటోయ్ నీకు ? కథల్లో శర్వా లేదుగాని కంటబడితే భయం వేస్తుంది.

(వెనకనుంచి శివయ్య తంబురమీచుకుంటూ పోతాడు.)

జ య శ్రీ  
అడుగో శివయ్య.

అ రుణ  
అడుగో శివయ్య.

వి రి ం చి  
పోద్దుగూకింది.

అ స ం త ం  
అవును.

వి రి ం చి  
(స్వాస్థికంగా) హే విశ్వజననీ! ప్రకృతీ! నీ తేజోరాశి  
నిరవధికం. జననమరణాలకు నీ వధిష్ఠానదేవతవు. కల్పానికి  
వికల్పానికి....

త రుణ  
మావయ్యా!

అ రుణ  
మళ్ళీ మొదలెట్టానూ మావయ్యా?  
అ స ం త ం

ఈ స్తోత్రం మాని తమరువెంటనే తురుపు తగిలిస్తే  
బాగుంటుంది.

వి రి ం చి  
ఇహ మాట్లాడితే వొట్టు.

అందరూ ఆలోచనలోపడతారు. పరమ నిశ్శబ్దంగా ఉంటుంది.  
వియ్యన్న సణుగుడుమాత్రంవే విసవస్తుంది. అకస్మాత్తుగా  
ఆకాశంలో ధ్వనియేదో వీణలీగె తెగినట్లు - విషాదసూచకమైన  
ధ్వని.

జ య శ్రీ  
ఏమిటా ధ్వని?

శే ష ణ్ణు  
ఏమో, ఎక్కడో మూరాన బిందె పడ్డట్టుంది.



వి రి ం చి

అదోరకం పక్షి కూత కావచ్చు. కంగరువులా ఉంది.

అ రు ణ

లేకపోతే గుడ్లగూబ కూసిందేమో?

జ య శ్రీ

(జలదరించి) ఎందుకోగాని ఆ కూతవింటే భయంవేస్తోంది.

వి య్య న్న

సరిగ్గా యీకూతే యినబడ్డాది, గాలివానకి ముందు.  
నీళ్ళపోయ్యిమీద కాగు గణగణమని మోగింది.

జ య శ్రీ

అంతా లేవండి వెళిపోదాం. (అరుణతో) ఏవమ్మా  
అరుణా ! కంట తడిబెసతున్నావు. ఎందుకు చిట్టితల్లీ !

అ రు ణ

అబ్బే యేంలేదు.

అ న ం త ం

ఎవరో వొస్తున్నట్టుంది.

ఎవరో దాకిపోయేవాడోస్తాడు. నలిగిపోయిన బట్టలూ, చిరి  
గిన తలపాగా కొద్దిగా తాగినట్టున్నాడు.

బా ట సా రి

దండాలు, దండాలు బాబయ్యా ! తేసనికెళ్లే దా  
రిదేనా ?

వి రి ం చి

అదే, సరాసరి పో.

బా ట సా రి

మీకడుపు సల్లగుండాల. (పాడుతాడు) కడుపుమంటకో  
కానిడబ్బెయ్యండి తల్లీ!

(తరుణ కెవ్వమంటుంది. భయపడుతుంది)

శేషశాయి

అయనదానికి కానిదానికి ఒకటే రోదా?

జయశ్రీ

(తోందరపాటుతో) ఇంద తీసుకో, (సంచించాసి) చిల్లర  
డబ్బులు లేవు. సరే యీ నోటు తీసుకో.

బాటసారి

తల్లి మాలచ్చిమి కడుపు సల్లగుండాల. (నిష్క్రమిస్తాడు)  
(నవ్వుతారు)

తరుణ

నేను చూడలేను. నేను చూడలేను. ఇంటిదగ్గ రొక్క  
రికీ తిండి సరిగా లేదుగదా, ఇలా నోట్లకినోట్లు పారేస్తే  
యెలాగనమ్మా!

జయశ్రీ

ఎన్నేళ్ళొచ్చినా మీ అమ్మ యింతే. ఈ తడవ వెళ్ళి  
పోయేప్పుడంతా నీకిచ్చి పోతానమ్మా. శాయీ, నాకింకొంచెం  
పైకం బదులిద్దూ!

శేషశాయి

అలాగే.

జయశ్రీ

రండి పోదాం.

శేషశాయి

బహుపరాక్! మీ అందరికీ మళ్ళీ జ్ఞాపకంచేస్తున్నాను.  
బహుళ దశమినాటికి సంవెంగతోట వేలం అయిపోతున్నది.  
జాగ్రత్తగా ఆలోచించుకోండి.

(అనంతం, అరుణ తప్ప అంతా వెళిపోతారు.)

అరుణ

ఆ ముష్టివాడి ధర్మవా అని అక్కయ్య మనల్ని  
వెంబడించకుండా వెళిపోయింది,

అ స ం త ం

నుశ్వా నేనూ వివాహబంధంలో చిక్కుకుంటావని  
మీఅక్కయ్యభయం. ఒక్కక్షణవయినా మనల్ని యేకాం  
తంగా మాట్లాడుకోనియ్యదు. మనిద్దరనూ యీష్టద్రమయిన  
వివాహానికి అతీతులమని ఆవిడ అల్పబుద్ధికి గోచరంకాదు.  
మానవసౌభాగ్యానికీ, స్వాతంత్ర్యానికీ, సౌఖ్యానికీఅంతరాయం  
కల్పించే ప్రతీ అల్పత్వాన్నీ ఛేదించుకు పోవడమే మనజీవితా  
నికి పరమావధి. ముందంజవెయ్యండి. సోదర మానవులారా!  
నిరాతంకంగా మునుముందుకి నాగిపోండి.

అ రు ణ

ఎంతచక్కగ వర్ణిస్తావు అనంతం? (కొంచెం ఆగి) ఎంత  
హాయిగావుంది యివాళ?

అ స ం త ం

చక్కని గాలి వీస్తోంది.

అ రు ణ

నీప్రభావంచేత సంపెంగతోటమీద నాకు మోజే  
పోయింది. ఒకప్పుడాతోటంటే నాకు వెర్రి అభిమానం. ఈ  
లోకంలో అంతకన్న అందమైన ప్రదేశం లేదనుకునేదాన్ని.

అ స ం త ం

భారతదేశమే మన మహాద్యానం. ఈ విశాలావనిలో  
ఎన్ని రమ్యస్థలాలులేవు! (కొంచెం ఆగి) ఒక్కమాట విను  
అరుణా! ఎందరి శ్రమజీవుల చెమటార్చి పెంచారో యీ సం  
పెంగతోటను, మీ తండ్రులు, తాతలు, ముత్తాతలు. ఆక్షుధా  
ర్తుల చూపులు పూవుపూవునా కొమ్మకొమ్మనా నీకు కనిపిం  
చడంలేమా? తలచుకుంటే వొళ్ళు జలవరిస్తుంది. నీ సంపెంగ  
తోట పేరు చెబితే నాకు భయం. సాయంవేళకానీ, రాత్రి



కాని ఆ తోటలో నడుస్తూఉంటే అవ్యక్తమయిన కాంతితో  
 మెరిసిపోయే ఆ తరుచ్చాయలు చూశావా? ఆ వెనకటి కష్ట  
 కథలు జ్ఞాపకంవచ్చి నీడకలలు కంటున్నట్టు గోచరించవూ?  
 లోకమంతా ముందుకు సాగిపోతోంది. మనంమాత్రం రెండు  
 శతాబ్దాల వెనకపడి ఉన్నాం. ఇంతవరకు మనం సాధించిన  
 మహాకార్యం యేమీలేదు. మన సంప్రదాయాలకూ మనకూ  
 ఏలాటి సంబంధమో గ్రహించలేనా లేదు. తత్త్వాలలు  
 తున్నాం. ఏమీ తోచక తిరుగుతున్నాం. తింటున్నాం.  
 తాగుతున్నాం. ఈ ప్రాచీన సంప్రదాయభారం మన భుజాల  
 నుండి జారిపోతేనేగాని తేలిగ్గా మనం ముందుకు నడ  
 వలేం. ఆ భారం పోవాలంటే అఖండమైన తపోనిష్ఠ కావాలి.  
 అరుణా! అది గ్రహించు.

అ రుణ

నా కిన్నాళ్ళు వసతిగావున్న యీ యింటిపై నాకు  
 హక్కులేదని యెన్నడో తెలిసింది. నామాట నమ్ము. ఇల్లు  
 విడిచిపెట్టడానికి నేను సిద్ధంగా ఉన్నాను.

అ సంతం

ఆ యింటితాళా లేవేనాఉంటే బావిలో గిరవాటేసి పో.  
 నలుదిక్కులా వీచే గాలివలె స్వేచ్ఛగా విహరించు.

అ రుణ

ఏమి నీ మాటల చమత్కారం.

అ సంతం

నమ్ము నామాట అరుణా! నమ్ము. నాకింకా ముప్పయి  
 యేళ్ళు నిండలేదు. నేను యువకుణ్ణి విద్యార్థిని. కాని యెంత  
 జేదన అనుభవించాను? నా ఆకలికి అంతులేదు. నా దరిద్రా  
 నికి మితిలేదు. విధి నిర్దయగా నన్ను క్రిడాకందుకాన్నిచేసి ఆడి

స్తున్నది. ఏనేల నిలించినా రేయనక పవలనక ఉత్కంఠతో  
నాఆత్మ విహ్వలిస్తున్నది. కాని నీకు తెలుసు అరుణా! శుభో  
దయ వేళ సమీపిస్తున్నదని.

అ రుణ

అదిగో చంద్రోదయం.

శివయ్య తంబూరా మీద విషాదగీతం పలికిస్తునే ఉన్నాడు.  
చంద్రోదయం అవుతుంది. సరుగుడుచెట్ల వెనకనుంచి తరుణ  
అరుణను పిలుస్తోంది  
అరుణా ! అరుణా !

అ స ం తం

అదుగో మళ్ళీ వొస్తోంది; మన ప్రాణాలు కొరుక్కు  
తింటునికి.

త పుణ

వొస్తే రానీ, నదీతీరం చేరుకుందాం.

అ స ం తం

రా, పోదాం.

(తరుణ పిలుపు : 'అరుణా' 'అరుణా' అని.)

(...తెర...)

## మూడో అంకం

నలుగురూ కూర్చునేగది. వెనక పెద్ద ఆర్చి. ఆర్చివెనక మరో గది. లాంతరు వెలుగుతోంది. పక్కగదిలో గ్రాంఘాను ఓకాయ విసిస్తోంది.

లింగమూర్తి, అనంతం, జయశ్రీ, అరుణ, తరుణ ముందువస్తారు. తరవాత జానకి వస్తుంది.

వియ్యన్న మంచినీళ్ళు పట్టుకొస్తాడు.

లింగమూర్తి  
మన ఆరోగ్యానికేవీ లోపంలేదు.

అనంతం

విగ్రహపుష్టి, నైవేద్యనష్టి.

లింగమూర్తి

అదేఅసలుచిక్కు. చేతిలో డబ్బేవీఆడడంలేదు. డబ్బు

లేనిది డక్కాడదు. అదొక్కటే నాబబ్బు.

అనంతం

నీజన్మంతా యీడబ్బుతోసం వెదకడం మానేసి ఆశక్తి  
యింకో చానిమీద వినియోగిస్తే, యీలోకాన్ని తలకిందులు  
చెయ్యొచ్చు.



లింగమూర్తి

వేమన్న మహా గొప్ప వేదాంతి- తన మహత్తువల్ల  
అన్ని వస్తువులూ బంగారం చేసేవాడు. ఈనాడే ఆయన  
బతికుంటే నాలుగు నూరూపాయల నోట్లు చెయ్యలేకపోయే  
వాడా? ఎల్లుండి యీ వేళకి ఇంటద్దె ముష్ఫయ్యయిదు రూపా  
యలు చెల్లించాలి. చేతిలో పదకొండు రూపాయలుమాత్రం  
ఉన్నాయి. (జేబులు వెతుక్కుని గాఢరాపడి) అరే! కనిపించడంలేదే  
ఎక్కడోపోయింది. .... ఎక్కడపా రేసుకున్నానో! (సంతోషంతో)  
అమ్మయ్య! యీ జేబులోఉంది. ఒళ్లంతా ముచ్చెమటలు  
పట్టేసింది.

(జయశ్రీ, తరుణ, ప్రవేశం)

జయశ్రీ

అన్నయ్య యేవైనట్టు? ఇంత సేపాయ పట్టంలో యేం  
జేస్తున్నాడో?

అసంతం

వేలాం ఆగిపోయిందేనో?

జయశ్రీ

ఇవాళ యీ మేళంవేటి? ఇంకోనాడు పెట్టుకోవల  
సింది. .... ఏదో అయిపోయింది. ఇప్పుడునుకుంటే యేం  
లాభం? వేలాం అయిపోయింటుంది, లేకపోతే ఆగిపోయిందో?  
ఏదైనా మాఅన్న రాడే!

తరుణ

మానయ్య కొనేసిఉంటాడేనో అన్నంతా?

అసంతం

కొనకేం?

త రు ణ

అత్తయ్య డబ్బుపంపించిందికామా. తప్పకుండా కొనే  
ఉంటాడనుకుంటాను.

జ య శ్రీ

మీ అత్త యెంత పంపించిందనుకున్నావు ? పదిహేను  
వందలు. వడ్డీ చెల్లించడానికైనా చాలదు. నా కర్మం  
యివాళతో తేలిపోతుంది.

(ప్రవేశం రాముడు)

రా ము డు

శివయ్య గ్రాంఫోను పగలగొట్టాడు.

త రు ణ

అతన్నిక్కడికి యెవరు వెళ్ళమన్నారు. అతని సంగ  
తేవీ బోధపడ్డంలేదు నాకు.

జ య శ్రీ

మా అన్న యింకా రాడేం చెప్పా. అటో యటో  
తేలిపోయిందని కబురు తెలిస్తే బాగుండుపోను...నా కేవిటో  
ఆందోళనగాడింది. అనంతం! నువ్వేనా కొంచెం ధైర్యం  
చెబుదూ! ఏదో మాట్లాడుదూ!

అ న ం త ం

మీ ఆస్తి యివాళ అమ్మక్కనైనా రేపు అమ్మక్కనైనా  
ఒకటి. అమ్మకం సంగతి యేనాడో తేలిపోయింది. ఇప్పుడు  
వగచి యేంలాభం! మీరిక చాదస్తాలు పెట్టుకోక, నిజాన్ని  
ఉన్నదున్నట్లు గుర్తించాలి.

జ య శ్రీ

నిజాన్నదేవీటి ? నిజావేదో అబద్ధావేదో నువ్వు  
చూడగలవుగాని ఆ విచక్షణశక్తి నాలో నశించింది. అంతే  
నాకు అగమ్యగోచరంగా ఉంది. ఎంత పెద్దవిషయాన్నయినా

నువ్వు యిట్టే మూడు ముక్కల్లో తెగతెంపులుచేసి పారేస్తావు. ఆ ధైర్యం ఎలావచ్చిందో నీకు తెలుసూ? యశావనంలో ఉండడంచేత! నాలాటివాళ్లు పడే వేదన నీకు తెలియకపోవడం చేత! జీవితం అంతా నీకు ముందేవుంది. ముందు రాబోయే బాధలు నీ కుర్రకళ్ళ కెలా గోచరిస్తాయి. నువ్వు మా అందరి కన్నా ధైర్యవంతుడివే! నిజాయితీమనిషివే! గంభీరుడివే! కాని కొంచెం ఆలోచించు! కాస్త ఉదారబుద్ధి చూపించు. నన్ను చూసి జాలిపడు. ఇలా చూడు. నేనీ యింట్లో జన్మించాను. నా తలితండ్రు లిక్కడ కాపురం చేశారు. నాకీ యింటిమీద యెంతమమకారమో నీ కేంతెలుస్తుంది? ఈ సంపెంగతోట పోతే నాప్రాణాలే పోయినట్టు. తోటను అమ్మాలిసేవోస్తే తోటతోపాటు నన్నూ అమ్మెయ్యండి.... మా చినబాబు యిక్కడేమరణించాడు. (నీకుస్తుంది) నన్నుకలతపెట్టకు. నామీద కనికరించునాయనా !

అ న ం త ం

కనికారం లేకేం.

జ య శ్రీ

ఆ మాటే యింకా సౌమ్యంగా అనలేవా? (రుమాలు తీస్తూ పెలిగ్గిం కిందపడేస్తుంది) ఈనాడు నాహృదయవెంత దుర్బలంగా ఉందో నువ్వు ఊహించలేవు. ఈధ్వనులన్నీ నన్ను కలత పెడుతున్నాయి. ప్రతీ ధ్వనికీ నాగుండె ఆగిపోతున్నది. ఎలా వాణికిపోతున్నానోచూడూ. కాని ఎక్కడికి పోను? ఏం చెయ్యను? తోడులేనిదే నేను బతకలేను. నీకాఠిన్యాన్ని విడిచిపెట్టు. నీమీద నాకొ పుత్రప్రేమ. అరుణని నువ్వు పెళ్లాడితే నాకానందమే. కాని నువ్వు మొదట పరీక్ష ప్యాసయి యేదో



పనిలో ప్రవేశించాలి. నీలంతట నువ్వేదీ చెయ్యవు. విధి  
యెలా ఆస్తిస్తే అలా ఆడుతూ ఉంటావు. అది ఆట్టే భావ్యం  
కాదు. ఏవంటావు? నేనన్నది నిజమేనా? ముందు ఆ గడ్డం  
కాస్త పెరిగే మార్గం ఆలోచించాలి. నీ పేజి మొహం చూస్తే  
నవ్వుస్తోంది.

అ స ం త ం

(ఔలిగోం నేలమీదనుంచితీసి) నాకు నవ మన్మధుణ్ణయి  
పోవాలనిలేదు.

జ య శ్రీ

ఈ తంతి సిగ్గునించొచ్చింది. రోజూ ఇలా వొస్తూనే  
వుంటాయి. నిన్నోహటీ, ఇవ్వాలోహటీ. ఆయనకి మళ్ళీ జబ్బు  
తిరగబెట్టిందట. తన్ను క్షమించమంటాడు. రమ్మని బతిమాలు  
తున్నాడు. నిజానికి తక్షణం నేను సిగ్గు వెళ్ళవలసిందాన్నే.  
ఎందుకల్లా కఠినంగా చూస్తావు నా వంక. నే నేంజెయ్యను?  
అతడు వ్యాధిగ్రస్తుడు. తోడునీడ లేకుండా బాధపడుతు  
న్నాడు. ఎవరాతణ్ణి లాలించేవారు? వేళకతనికి మందిచ్చేవా  
రెవరు? ఇహ నాకు సిగ్గేవిటి? ఆయనే లేనిది నేనొక క్షణం  
బతకలేను. ఈ తగులాటం నా మెడకో బండగాయి. అడుగ  
డుక్కి నన్ను కుంగదీస్తోంది. అయినా ఈ బరువులేనిదే నేను  
బతకలేను. (అసంతం చెయ్యిపట్టుకుని) నన్ను నిందించకు అసంతం!  
ఏమంటా అనకు.

అ స ం త ం

ఉన్నమాట అనేస్తున్నాను. అతను మీ సర్వస్వమూ  
అపహరించాడు.

జ య శ్రీ  
(చెవులుమూసుకుని) అలాంటి మాటలు నువ్వనకూడదు.  
నేను వినకూడదు.

అ స ం త ం

వా డు త్త పుండాభోరు. మీ కొక్కరే తెలుసుకోలేక  
పోతున్నారు. పరమ మర్మార్గుడు. అధమాధముడు !

జ య శ్రీ  
(కోపంపచ్చినా బిగబెట్టుకుని) పాతికేళ్లు పైబడ్డాయి కాని  
నువ్వింకా ఓనమాలు దిద్దుకుంటున్నట్లే మాట్లాడుతున్నావు.  
అ స ం త ం

అయితే కావచ్చు.

జ య శ్రీ

నీకింత వయస్సు వచ్చినా మీసంలేదు గడ్డంలేదు.  
నీకు ప్రేమలేదు. ఇంకొహరిప్రేమ నీకు అర్థంకాదు. అదేదో  
పవిత్రశీలవనుకుంటున్నావు కాబోలు. నీకు శీలవేలేదు.  
నువ్వాట్టి వెటకారంమనిషివి. వాడవి.

అ స ం త ం

(అదిరి) ఏమిటి ?

జ య శ్రీ

ప్రేమ కఠినుణ్ణునుకుంటావుకదా నువ్వు. అసలు సంగ  
తేవిటంటే నువ్వాట్టి పనికిమాలిన మనిషివి. నీయీడుకి నీకు  
శ్రీ సాంగత్యవే లేదంటే నిన్నేవనుకోవాలి?

అ స ం త ం

కరకతోరంవైన మాటలు. (తల చెతుట్టో పట్టుకొని) ఛీ, ఛీ!  
ఈమాటలు వినలేను. (లోపలికి వెళ్లి వెంటనే వస్తాడు) ఇహ మరకీ  
జస్మిలో మాటలేవు. (వెలిపొతాడు.)

జ య శ్రీ

(అతన్ని పీలుస్తూ) అనంతం! అనంతం! వెళ్ళిపోకు. ఏదో  
ఏదో మాటమీద మాటవచ్చి పుట్టినే అన్నాను.

(అనంతం దెబ్బతినిపడ్డచప్పుడు. అరుణ, తరుణ కివ్వుమంటారు.  
మరుక్షణం నవ్వు)

జ య శ్రీ

ఏమిటా చప్పుడు!

(అరుణ అనంతంతో పరుగెత్తుకొస్తుంది.)

అ రు ణ

(నవ్వుతూ) అనంతం మెట్లమీదనుంచి జారి కింద  
పడ్డాడు.

జ య శ్రీ

ఏం అవకతవక మనిషి.... రావోయ్! అనంతం!  
ఇలారా! నువ్వు పుణ్యపురుషుడివి. నే నన్నమాట లక్ష్యపెట్టకు.  
రా పోదాం.

(జయశ్రీ, అరుణ, అనంతం వెళ్ళిపోతారు.)  
(వియ్యన్న, రాముడు ప్రవేశం)

రా ము డు

తాతా! ఏం కబుర్లు.

వి య్య న్న

నానంతో మేంబాగానేదు. ఒక్కంతా వోణికిపోతు  
న్నాది.

రా ము డు

ఇన్నాళ్లు బతికావు చాలమా! ఇక చచ్చిపో!

వి య్య న్న

ఆరి గాడిదకొడకా! (తనలో నొండుకుంటాడు)

(జయశ్రీ, అనంతం పస్తారు)



జ య శ్రీ  
నాకు ఆయాసంగాడింది. కూచంటాను.

(ఆరుణ వస్తుంది.)

అ రుణ  
(ఆందోళనతో) తోట అమ్మకడవైపోయిందని యెవరో  
పెద్దమనిషి పెరట్లో అంటున్నాడు.

జ య శ్రీ  
అమ్మకడవా ? ఎవరికి ?

అ రుణ  
ఎవరికో చెప్పలేదు. అప్పుడే వెళ్ళిపోయాడు.

రా ము డు  
ఎవడో ముసలాడు. ఎరిగిన మొగం కాదు.

వి య్య స్త  
విరించిగోరింకా రానేదు. ఇయ్యాల మందుచ్చు  
గున్నారో నేదో.

జ య శ్రీ  
అటుయిటూ తెవలకుండా ఏవిటీబాధ ? ఒరేయ్,  
నువ్వెళ్ళి కనుక్కురా యెవరుకొన్నారో !

రా ము డు  
ఇంకా కూచున్నాడా ఆ ముసలాడు. అప్పుడే వెళ్ళి  
పోయాడు.

జ య శ్రీ  
వియ్యన్నా! మా ఆస్థంతా అమ్మకడవైపోతే నువ్వెక్క  
డికి పోతావు?

వి య్య స్త  
అమ్మగోరి సిత్తం, మాడ కెళ్లమంటే ఆడ కెళ్ళుతాను.

జ య శ్రీ

ఏవిటాలోచిస్తున్నావు. ఒంట్లో జబ్బుగా ఉందా?  
పోయి పడుకో.

వి య్య న్న

అలాగే నమ్మగోరూ! ఈ యిల్లంతా నీసేతిమీదుగా  
నడపాలి. లేకపోతే యేమాతది?

రా ము డు

జయశ్రీ అమ్మగారూ! మీరు మళ్ళీ సిగ్గు వెలిపోతే  
నన్నుకూడా తీసుకుపోండి. ఈదేశంలో నేనుండలేను. అంతా  
అడివిమృగాలు.

(లింగమూర్తి పస్తాడు.)

లింగమూర్తి

జయశ్రీగారికి జయం! తమరు కట్నాన్నించి ఒక్క  
పాతిక రూపాయలు దయచేయించాలి. పాతిక రూపాయలు  
చాలు.

(జయశ్రీతో నిష్క్రమణ)

(రాముడు పాడతాడు. జానకి వస్తుంది.)

జానకి

తాతా! నావొళ్ళంతా అదోమాదిరిగావుంది. ఎవరో  
ఒకబాబ్బయిప్పుడు నేను పువ్వులాగ వున్నానన్నాడు.

వి య్య న్న

యేటన్నాడూ?

జానకి

నేనట, పువ్వులాగ సుకుమారంగా ఉన్నానట!

వి య్య న్న

పిల్లా! నీతల తిరిగింది.

(శివయ్య పస్తాడు.)

శివయ్య  
జానకీ! గామీన బొత్తిగా శీతకన్నేశావు. నేనోగడ్డి  
పోచతో సమానం నీకళ్ళకి.

జానకి

ఏం కావాలి నీకు?

శివయ్య  
నీ అభిప్రాయం స్మరెనదే కావచ్చు. కాని బాగా  
మూరం ఆలోచించి, లెస్సగా పరిశీలించి చూస్తే నన్నొక అవ  
స్థలోకి, దించేశావని చెప్పక తప్పదు. నాగతేవి కానున్నదో  
నేనెరుగుదును. రోజూ నాకేదో దురదృష్టం సంభవించడం  
అలవాటయిపోయింది. నవ్వేసి ఊరుకుంటూ ఉంటాను. కాని  
నువ్విచ్చిన మాటవల్ల...

జానకి

తర్వాత మాట్లాడుదాంలేదురూ. ఈపాటికి నువ్విచ్చిన  
మాటవల్ల—

శివయ్య  
ప్రతిరోజూ ఒక దురదృష్టం. అయితేనేం, నా గొప్ప  
చెప్పుకోగూడదుగాని అందరిలాగా నేను తలవంచను. చిరు  
నవ్వుతోనేకాదు అట్టహాసంతోకూడా దాన్ని సంహరిస్తూనే  
ఉంటాను.

(తరుణ వస్తుంది)

తరుణ

ఇంకా యిక్కణ్నే ఉన్నామా? నీతో చెప్పిందేవిటి  
నేను? (జానకితో) వెళిపో వేగం యిక్కణ్నించి. (శివయ్యతో)  
ఆగ్రాంఘోను దగ్గరికి నిన్నెవరు పొమ్మన్నారు? పోయినవాడివి  
దాన్నెందుకు బద్దలుకొట్టావు? ఇంటి కాహ్వానించిన మనిషి  
లాగ ఆవిర్రవీగడవేవిటి?



శి వ య్య

నన్ను ఆజ్ఞాపించడానికి తమ కెంతమాత్రమూ అధికారం లేదని తెలియజేస్తున్నాను.

త రు ణ

నిన్ను ఆజ్ఞాపించడంలేదు. నా సంగతి చెబుతున్నాను. నువ్వు చెయ్యగలిగిందల్లా ఇట్లుంచటూ అట్లుంచిటూ పచార్లు చెయ్యడం. పట్టుమని పదినిమిషాలు కూచుని ఓపని చెయ్య లేవు. నిన్ను గుమాస్తాగా యెందుకు పెట్టుకున్నామో నాకే అర్థంకాలేదు.

శి వ య్య

(కోపవోచి) నేను పచారుచేసినా, నడిచినా, తిన్నా, తిరిగినా, గ్రాంఫోను ముట్టుకున్నా దానితో మీకేం సంబంధంలేదు.

త రు ణ

ఏమిటా పొగరుబోతుతనం? నాకేం సంబంధంలేదూ ! ఈ క్షణంవే ఇక్కణ్ణుంచి గెంటుస్తాను. ఈక్షణంవే తెలిసిందా?

శి వ య్య

తమ మర్యాద నిలుపుకొని మరీ మాట్లాడుతే బాగుంటుంది.

త రు ణ

((కోపంతో) కదలవేం? వెళతావా, వెళ్లవా? (గుమ్మానికేసిపోతున్న అతన్ని వెంబడిస్తూ) శకునపక్షి ! మళ్ళీ కనపడ్డావంటే చూడేంచేస్తానో.

(శివయ్య వెళిపోతాడు.)

శి వ య్య

(లోపల్నించి) నీమీద పరువునష్టానికి దావాపడేసి తీర

తాను.

తరుణ

ఏమిటి, మళ్ళీ చొచ్చుకున్నావు ? (తలుపుదగ్గర వియ్యన్న పడేసిన  
కర్ర పుచ్చుకుని) రా చూద్దాం. (కర్ర విసురుతుంది)

(శేషశాయి ప్రవేశం)

శేషశాయి

చాలా సంతోషం.

తరుణ

(ఇంకా కోపంతో నే ఉన్నా, దెప్పుతున్నట్లు) పొరపాటు.

శేషశాయి

నీ అతిథి సత్కారానికి కృతజ్ఞుణ్ణి.

తరుణ

దీనిలో కృతజ్ఞత కేముంది ? (నడవిసోతూ చుట్టూకలయజూసి  
మెట్టిగా) దెబ్బ తగలేదుకద !

శేషశాయి

షరవాలేదు. కోడిగుడ్డంత బొప్పికడుతుందంతే!

(శేషశాయిగారొచ్చాడని లోపలినించి కేకలు)

లింగమూర్తి

నా కళ్లారా అతన్ని చూస్తాను. చెవులపండువుగా అతని  
మాటలు వింటాను.

(జయశ్రీ వస్తుంది)

జయశ్రీ

వచ్చావా శాయీ! ఏం యింత ఆలశ్యవయింది.  
అన్నయ్యే?

శేషశాయి

ఇద్దరం కలిసేవచ్చాం. వెనకనించొస్తున్నారు.

జయశ్రీ

(అంగోశంతో) ఏవయింది? వేలం అయిపోయిందా?

దెప్పవేం?

శేషశాయి

(లోపల సంతోషాన్ని వెలిబుచ్చటానికి సంకోచిస్తూ మధనపడి)  
నాలుగంటలకే అయిపోయింది. మేము రైలు తప్పిపోయాం!  
రెండోబండ్రిదాకా ఆగిపోవలిసాచింది. (గట్టిగా నిట్టూరుస్తూ)  
ఉహా! కళ్ళు తిరిగిపోతున్నాయి.

విరించి ప్రవేశం. కుడిచేతిలో కొన్ని వస్తువులు - యెడంచేత్తో  
కన్నీళ్ళు తుడుచుకుంటుంటాడు.

జయశ్రీ

అన్నయ్యా! యేవయింది? తొందరగా తెంచేద్దూ.

విరించి

(బాబు చెప్పకుండా వియ్యన్న కేసి కన్నీళ్ళతో చూసి) ఈ  
పొట్టాలు అందుకో. పొద్దుణ్ణించి ఒక మెత్తుకైనా ముట్ట  
లేదు. ఏవియాతనరా బాబూ! ఒళ్ళంతా హూనవైపోయింది.  
వియ్యన్నా! కాస్త యిలారా!

(ఇద్దరూ వెలిపోతారు.)

లింగమూర్తి

అమ్మకంమాటేవిటి? వివరాల్లేవిటో చెప్పండి.

జయశ్రీ

సంవెంగతోట అమ్మక్కవైపోయిందా?

శేషశాయి

ఆహా!

జయశ్రీ

కొన్నవారెవరు?

శేషశాయి

నేను.

(నిశ్శబ్దం కాశ్చేపు)

జయశ్రీ గుండె పగిలిపోయింది. పక్కన కుక్కనక లేకపోలే  
నేలమీద పడిపోవలసింది  
తరుణ శ్రీకొంగునుంచి తాళపుచెవులగుర్తి లీసి గతిమధ్యకు  
విసిరి వెలిపోతుంది.



నేనే కొన్నాను. కొంచెం నిదానించండి. ఆట్టే తొందర పెట్టకండి. తలకొంచెం దిమ్ముగాడండి. మాట సరిగారాలేదు. (సవ్వతూ) మేం వెళ్ళేటప్పటికి భోగమల్లు అప్పుడే అక్కడున్నాడు. విరించిగారిదగ్గర పదిహేనువందలు మాత్రమే ఉన్నాయి. తాకట్టు పన్నెండువేలకి. సర్కారుపాట ఐదువేలతో ప్రారంభమయింది. షాహుకారు ఏడన్నాడు, నేను పదన్నాను. ఆయన పదిహేనన్నాడు. నేను పద్దెనిమిదన్నాను. ఆయన ఇరవై అన్నాడు. ఇరవైరెండుకి నాపేర పాట ఖాయవైపోయింది. సంపెంగతోట నాది. నాదంటే నాది. (సకిలించును) తాగాననుకోండి. మతిపోయిందనుకోండి. కలవరిస్తున్నాననుకోండి. ఏవయితేనేం, సంపెంగతోట నాది. (కాలితో నేలతన్ని) వేళాకోళం చెయ్యకండి. నా తాత ముత్తాతలు మళ్ళీ ఈలోకానికొచ్చి చూడగలిగితే ఉప్పొంగిపోతారు. పొట్ట చీలిస్తే అక్షరం ముక్క లేనివాడు, శుద్ధ అప్రయోజకుడని అందరూ అనుకునేవాడు, యీ కళింగరాజ్యానికల్లా అలంకారమైన యీ తోట వేవిటి? కొనడవేవిటి? ఈతోటలోనే నా తండ్రి తాతలు బానిసలుగా పనిచేశారు. నేనిప్పుడు దీనికి యజమానిని. కలయో, వైష్ణవమాయయో, ఇతరసంకల్పార్థమో! (అని గొణుగుతూ తాళపు గుత్తి తీసి) తాళాలు విసిరిగొట్టింది. అంటే అర్థం వేవిటి? ఈ యింటిమీద తన అధికారాన్ని వాదులుకుందన్నమాట. (తాళపుగుత్తి నాడిస్తూ) అయితే యేం? భజంతీలను వాయిచమనండి. కోలాహలంగా వాయిచమనండి. మీరంతా తోటలోకి రండి. నాగొడ్డలివేటుకి, కొమ్మ, కొమ్మా, చెట్టు, చెట్టూ విరిగిపడుతూ ఉంటే ఆ వైభవం మీరంతా

చూడాలి. “కన్నులలో పాప గల ఫలంబు!” నిమిషంలో  
కొట్టివెయ్యడవయిపోతుంది. ఆ ప్రదేశవంతా యిళ్ళు లేచి  
అనేక కుటుంబాలకు విహారభూమి అవుతుంది. మన పిల్లలు,  
పిల్లల పిల్లలు దేదీప్య మానవైన నూతన జీవితాన్ని చవి  
చూస్తారు. వాయించండోయి భజంత్రీలు.

(భజంత్రీల మేళం. జయశ్రీ కుర్చీలో కూలబడి రోదిస్తుంది.)

శే ష శ యి

(ఊరడింపుగా) నామాట చెవినిపెట్టారుకాదుగదా! పాపం  
యిప్పుడు వగచి యేంలాభం? (కన్నీళ్ళతో) పెరిగి విరిగితి, విరిగి  
పెరిగితి, కష్టసుఖముల పారమెరిగితి. ఏవిటో యీబ్రతుకుతీరు.

లింగమూర్తి

ఆమె దుఃఖం పొంగిపొరలిపోతున్నది. మనం అలా  
వెడదాం రండి. (పక్కగదిలోకి తీసుకువెడతాడు)

శే ష శ యి

వాయించరేం. నేటినుంచీ నే నేదంటే అది జరగాలి.  
(దెప్పుగా) సంవేంగతోట కొత్తకామందు ఇదిగో వచ్చాడు.  
(పక్కనున్న బల్లమీదపడి దానిమీది పూలకుండీని పడతోస్తాడు) పగిల్లే  
పగిలింది. ఇంకోటి కొంటాను. (లింగమూర్తితో వేలిపోతాడు)

(అరుణ, అనంతం ప్రవేశం)

అ రుణ

అమ్మా! అమ్మా! ఏవిటమ్మా యీ వెర్రితనం!  
మాఅమ్మకాదూ! తోటపోలేపోయింది. నువ్వుమాత్రం యేడ  
వకు. నిర్మలవైన నీ మనస్సు కలతపెట్టుకోకు, రా, అమ్మా!  
పోదాం. ఈ తోటేఅన్నమాటేవిటి? ఇంకోతోట వేయద్దాం.  
దీనికన్నా అందంగా పెంచుదాం. నువ్వే చూడువుగాని. మళ్ళీ  
మంచిరోజులు వచ్చితీరుతయి. నీ కళ్ళల్లోకి వెనకటి ఆనందం  
మళ్ళీ వెతుక్కంటూ వస్తుంది. అమ్మా! అమ్మా రావూ?

... తెర ...

## నాలుగో అంకం

ఒకటో అంకంలోని రంగమే.

కిక్కిరికి తెరలులేవు. గోడలమీద పటాలులేవు. ఒకమూల కుచ్చిలూ బల్లలూ రాశిగా పడిఉంటాయి అమ్మకానికి సిద్ధపరచినట్లు.

గుమ్మరికవతలూ, రంగస్థలానికి వెనకా, పెట్టెలూ పరువులూ ప్రయాణానికి తయారయి ఉంటాయి.

ఎడంచేతివేపుగుమ్మం తెరిచేవుంటుంది. అందులోనించి అరుణ, తరుణ కంఠస్వరాలు వినిపిస్తుంటాయి. శేషశాయి నిలబడిఉంటాడు. కొంచెంముందుగా శివయ్య ఒకపెట్టి సర్ది తాళంవేస్తూ టాడు. రాముడు పళ్ళెంలో మంచినిళ్ళిగ్లాసులు వుచ్చుకుని ఉంటాడు. నేపథ్యాన రైతుల గొంతులు వింటాము. నెలవు రీసుకునేందు కొచ్చారు.

విరించి గొంతు

అలాగే. అలాగే మీరు పొండ్లి.

రాముడు

రైతులంతా చెప్పిపోదావని వచ్చారు. మంచివాళ్ళే గాని ఒక్క-షిక్కి బుర్రలేదు.

నను అజిగిపోతుంది : ముందునించి విరించి, జయశ్రీ వస్తారు. జయశ్రీ యేడ్వటలేదు. ఆదిత్యమహం తెల్లబడిఉంటుంది. మాట్లాడిలేనిసిత్తిలో వుంటుంది.



వి రీ ం చీ

దగ్గిరున్న డబ్బంతా రైతులకి పంచిపెట్టేశావుకాదూ !  
ఈ అవస్థేవిటి ? నువ్వలా చెయ్యడేవేవిటి ?

జ య శ్రీ

ఇంక నా సంసారానికి పోదువేవిటి పోనిదూ.

(ఇద్దరూ వెళిపోతారు)

శే ష శా యి

ఎలాగూ వెళిపోతున్నారు. ఒక్కమాటిలారండి, మీ  
తోటలోవే కాసిని కొబ్బరినీళ్ళు తాగిపోదురుగాని. ఏం ?  
ఎవరికీ అక్కరలేదూ ? ఆసంగతి తెలిస్తే కాయలు దించక  
పోదును. నాకూ అక్కరలేదు. (రాముడితో) నువ్వు తాగెయ్యి.

రా ము డు

వెనుతున్నవారికి ఆరోగ్యం. ఉన్నవారికి ఐశ్వర్యం.  
(తాగుతాడు.)

శే ష శా యి

జ్యేష్ఠమాసం దాటిపోతున్నా ఇంకా వడగాడ్పులు  
తగ్గనేలేదు. పునాదులు వేయించటానికి యిదేమంచినమయం.  
(గడియారంపంక చూసి గుమ్మద్గడికపోయి) రైలుకింకా సలభైఅయిదు  
నిమిషాలుంది. ఇరవై నిమిషాల్లో బయలుదేరితేగాని అందుకో  
లేం. వేగం కానీంక్షి.

(అనంతం ప్రవేశం)

అ న ం త ం

త్వరగా బయల్దేరాలి. బళ్ళు సిద్ధంగాఉన్నాయి, ఈ  
సందట్లో నాకళ్ళజోమ పారేసుకున్నాను. (రైలుపు దగ్గరికపోయి)  
జోడిక్కడుందో చూడు అయినా!

శే ష శా యి

వాల్తేరుదాకా నేనూ మీతోనేవస్తాను. ఒక నెల విశాఖ  
పట్నంలో గడపాలనుకుంటున్నాను. ఇన్నాళ్ళూ మీ అందరి

మధ్యా కబుర్లతో కాలకేపవయిపోయింది. చేతినిండా పని లేకపోతే నాకేం తోచదు.

అ స ం త ం

ఇహ మేము వెళిపోతున్నాం. తమరు నిర్విఘ్నంగా వ్యవహారాలన్నీ లాభసాటిగా నడుపుకోవచ్చు.

శే ష శా యి

విద్యార్థిగారి ప్రయోజనాల కలకత్తాకి కాబోలు!

అ స ం త ం

అవును. ఇవాళ మీరిందరినీ స్టేషనుకి దిగబెట్టి ఇక్కడ కొంచెం పని చూసుకుని రేపు బయలు దేరుతాను.

శే ష శా యి

ఔనాను. నువ్వొచ్చేదాకా మేష్టర్లు పాఠాలుచెప్పడం ఆపేస్తారనుకుంటా.

అ స ం త ం

ఆ గొడవంతా తమకెందుకు ?

శే ష శా యి

యూనివర్సిటీ ఉన్నంతకాలం నువ్వక్కడే ఉంటావు కామా?

అ స ం త ం

కట్టిపెట్టండి. పాపం యెవ్వరూ నవ్వలేదు. ఇలా చూడండి, ఇక మళ్ళీ మరం కలుసుకుంటావో లేదో. వెళిపోయే ముందు నీహితం కోరిచెబుతా నొక్క మాటవిను. అస్తమానం భుజం అలా యెగరేయ్యడం మానేస్తూ, నీపుష్కలం వుంటుంది. ఈ బంగళాలుకట్టడం, దాంతో ప్రపంచమంతా మారిపోతుందని గోతాలు కొయ్యడం, అదికూడా ఒకవిధంగా భుజా లెగరేయ్యడంలాంటిదే. మొత్తంమీద నువ్వు స్నేహ

పాత్రుడివి. నీది మెత్తనిమనస్సు. నీ చేతులు చూస్తే నువ్వే  
కళారాధకుడివో, చిత్రకారుడివో ననుకుంటారు.

శేషశాయి

(అతన్ని కావించుకుని) మన స్నేహానికి కడసారి చిహ్నంగా  
నీ ఖర్చులకని యీ డబ్బుతీసుకోవూ?

అనంతం

డబ్బా? నాకెందుకు డబ్బు?

శేషశాయి

అదేవిటి. నీదగ్గర చిల్లిగవ్వెనాలేదే?

అనంతం

లేకేం? తగుమాత్రం ఉంది. ఆ పుస్తకం తర్జుమాచేసిన  
బాపతు. కొంత ముట్టింది. అదుగో! (జేబు చూపుచు) (ఆదుర్దాగా)  
నా కళ్ళజోడిక కనబడదేవిటి చెప్పా.

తరుణ

నీ భూతద్దాలివిగో తీసుకో.

అనంతం

మధ్య నీకెందుకు కోషం? (కళ్ళకి పెట్టుకుని) ఇది నాజోడే  
కాదు.

శేషశాయి

ఈయేడు మూడువందల యకరాలూ కంది వేయిం  
చాను. నాలుగువేలు నికరంగా లాభమొచ్చింది. ఆ గందిచేలు  
పూసినప్పుడు చూడాలి, కన్నుల వైభవం! నాలుగువేలు  
లాభం వచ్చిందన్నానుకదా. నువ్వో నాలుగువందలు తీసు  
కుంటే నా కదో లెక్కకాదు. ఎందుకలా మూతిముడుచుకుం  
టావు. రైతునికాబట్టి కచ్చితంగా చెబుతున్నాను తీసుకో.

అనంతం

మీ తండ్రి రైతు. నాతండ్రి ఉద్యోగస్తుడు. దానివల్ల



తేలిందేమిటి? (శేషశాయి తన జేబులోంచి పుస్తకం తీస్తాడు) ఆగాగు.  
 నువ్వు ఇరవైవేలీచ్చినా నాకక్కర్లేదు. నేను స్వతంత్రుణ్ణి.  
 లోకంలో పెద్దలూ, పిన్నలూ, ధనికులూ, పేదలూ, దేన్ని  
 గొప్పజేసి ఆరాధిస్తున్నారో ఆ ధనానికి నా మీద లేశమా  
 త్రమూ అధికారంలేదు. డబ్బుకి ఖాతరీ చేసే మనిషినికాను,  
 నేను. మీ సహాయంగాని, మీ ధనసహాయంగానీ లేకుండా  
 నేను బతగ్గలను. నాకుదార్థ్యంఉంది. అభిమానంఉంది. మీ  
 ప్రమేయంలేకుండా, నాజీవయాత్ర సాగించుకోగలను. ఉత్తమ  
 సత్యాన్ని, ఉత్తమ లక్ష్యాన్ని కాంక్షించు మానవజాతి పురో  
 గమిస్తుంది. ఆ సేనలో నేను అగ్రగామిని.

శేషశాయి

ఆగమ్యం యెన్నటికైనా చేరుకోగలవా?

అనంతం

నిస్సందేహంగా. (కాళ్ళేపు ఆగి) ఒకవేళ విఘ్నం కలి  
 గినా ఇతరులికి మార్గం చూపించినవాణ్ణివుతాను.

(గొడ్డళ్ళతో చెట్లు నరుకుతున్న చప్పుడు దూరాన విసవస్తుంది.)

శేషశాయి

రైలుకి వేళవుతోంది. ఇంతటితో విరమిద్దాం. ఇలా  
 మనం ఒహళ్ళమీద ఒహళ్ళం చిర్రూ బుస్సూ మనుకుంటూ  
 వుంటే లోకయాత్ర సాగిపోతూనే ఉంది. ఆపకుండా గంటల  
 తరబడి పనిచేస్తూఉంటే నామనస్సు స్థిమితంగా ఉంటుంది.  
 బతికినందుకు ఫలంయిదిగదా అనిపిస్తుంది. కాని పనిచెయ్యక  
 కొందరూ, పనిలేక కొందరూ మన దేశంలో యెందరున్నారో  
 యెవరికెరుక ? సరే దానికేం ? అంతమాత్రంచేత ప్రపంచం  
 నిలబడిపోదు...విరించికేదో బ్యాంకులో పన్నెందిట. రెండు  
 వందలు జీతంట. నిలుపుకోవద్దు. ఒళ్లుపంచి పనిచెయ్యలేదు.

అ రు ణ

(గుమ్మంలానించి) మిమ్మల్ని బతిమాలుకుంటోంది. చెట్టు మీద గొడ్డలి, తను వెలిపోయి వరకు వెయ్యనివ్వద్దని.

అ స ం తం

ఆపాటి మర్యాదయినా తెలియదటయ్యా నీకు ?

(వెలిపోతాడు)

శే ష శా యి

ఆపించేస్తాను. వెంటనే ఆపించేస్తాను. కూలివెధవలికి ఒకటే తొందర.

(అనంతం వెనకనే వెలిపోతాడు.)

అ రు ణ

వియ్యన్నని ఆసుపత్రిలో చేర్పించారా ?

రా ఘ డు

ఉదయం తీసికెళ్ళమని చెప్పాను. ఈపాటికి తీసికెళ్ళి ఉంటారు.

అ రు ణ

శివయ్యా, నిన్ను బతిమాలుకుంటాను. కాస్త కనుక్కుందూ, వియ్యన్నని ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్లారోలేదో.

రా ఘ డు

నేను ఉదయాన్నే చెప్పినంటూంటే అందన్నీ యెందుకమ్మా, యాభై మార్లడగడం?

శి ష య్య

వియ్యన్న బొత్తిగా ముసలివాడయిపోయాడు. నూరేళ్లు నిండిన యీముసలి పీనుక్కి మందులేవీ పనిచెయ్యవు. పెందరాళే పెద్దల్లో కలిపెయ్యడం మంచిది. అలాటి సౌభాగ్యం నాకే పడితే యెంతబాగున్ను. (ఓంతుపెట్టితీసి టోపీమీద పెడితే అది అణగిపోతుంది) అదీ వరస! నాకు తెలుసు, మళ్ళీ యేదో ములుగుతుందని.

రాముడు  
(వెటకారంగా) తెల్లవారితే పాతిక దురదృష్టాలు.  
నీ ఖర్మం.

తరుణ  
(గుమ్మంలోకి వచ్చి) వియ్యన్నని ఆసుపత్రికి తీసికెళ్ళారా  
లేదా?

అరుణ  
ఆఁ. తీసికెళ్ళారుట.

తరుణ  
మరి నేను డాక్టరుకి రాసిన ఉత్తరంకూడా తీసికెళ్ళారు  
కాచేం?

అరుణ  
ఇహ పంపించాలి. (వెలిపోతుంది.)

(జానకి సామాను సమక్షా ఉంటుంది. రాముడు ఒక్కడే  
ఉంటుంచూసి అతని దగ్గరికి పోతుంది.)

జానకి  
గదియలో వెలిపోతున్నావు. ఒకసారి నన్ను కన్నెత్తి  
చూడరా? (యేడుస్తుంది)

రాముడు  
ఎందుకలా యేడుస్తావు? ఇంక నాలుగు రోజుల్లో  
సిగ్గూలో ఉంటాను. ఈ కళింగరాజ్యంలో నేను ఒకకలేను.  
ప్రాణం చాలొచ్చింది. ఎందుకొకటే యేడుపు? కట్టుదప్పి  
తిరక్కుండాఉంటే ఏడువేఉండదు.

జానకి  
(తలముడి సవరించుకుంటూ) సిగ్గూ చేరగానే నాకో  
ఉత్తరం వెయ్యరా? నిన్ను నే మరిచిపోలేను నా మనస్సు  
సుతారవయింది. తర్వాత నీదయ.



రా ము డు

బాగుండదు. ఊరుకో వాళ్ళొస్తున్నారు.

(కూనిరాగంతీస్తూ సామానుసర్దుతూంటారు.)

(జయశ్రీ, విరించి, అరుణవస్తారు)

వి రించి

ఇహ బయలుదేరాలి. వేళ కావచ్చింది.

జ య శ్రీ

పదినిమిషాల్లో బళ్ళు కదలాలి. (గది కలయజూసి) నేను పుట్టి పెరిగిన దివ్యసౌధం. ఇదే కడసారి చూపు. మండువేసవి గడిచిపోయి తొలకరివానలుకురిసేసరికి నీవిక కనిపించవు. నిన్ను నిలవనియ్యరు. ఈయంటి గోడలమధ్య యెన్ని సంఘటనలు జరిగాయికాదు? (అరుణ తలను ఆప్యాయంగా నిమిరుతూ) నా చిట్టి బంగారుతల్లీ! ఎంత మెరిసిపోతున్నావమ్మా! మరేమీ బెంగ లేదు కద!

అ రుణ

ఏవీలేదు. మరోజన్మ ప్రారంభమయింది.

వి రించి

అరుణన్నది నిజం. ఇదో కొత్తజన్మ. సంపెంగతోట అమ్మినదాకా ఒకరిమొహంలోనూ కళాకాంతీలేవు. ఆకాస్తా అమ్మకవయిపోగానే అందరి హృదయాల్నూ తేలికయాయి. నే నిప్పుడు బ్యాంకులో ఉద్యోగస్థుణ్ణి. నా చేతిలో ధనం ఉంటుంది. అడుగున తురుఫాసు కలిసినట్లయింది. చెల్లీ! నువ్వేమన్నా అను. వెనకటి ఉత్సాహం మళ్ళీ నీలోకి వచ్చేసింది. నిస్సందేహం.

జ య శ్రీ

ఔను, నిజమే. ఇప్పుడు నాకు నిద్రర బాగా పడుతున్నది. (రాముడితో) సామాన్లన్నీ పైకిపెట్టించు. ఇక కదలక

పోతే లాభంలేదు. (అరుణతో) మళ్ళీ వేగంవస్తాను అరుణా!  
 సిగ్గు వెలిపోతున్నాను. ఋణాలు తీర్చుకొనికే మీ అమ్మమ్మ  
 సంపించిన పదిహేనువందలతో యెలాగో కాలక్షేపం  
 చేస్తాను. మీ అమ్మమ్మ పుణ్యవాటంటు నన్ను బతికించింది.  
 అయినా ఎన్నాళ్ళులే!

అ రుణ

వేగం వచ్చేస్తావు కామా అమ్మా, నేను కష్టపడి పరీక్ష  
 పాసయి ఏదో చిన్న ఉద్యోగం సంపాదిస్తాను. నీకు సహా  
 యంగా ఉంటాను. మనం యద్దరం కలిసి కూర్చుని యెన్ని  
 పుస్తకాలయినా చదువుకుందాం, ఎన్నో కొత్త విషయాలు  
 నేర్చుకుందాం. వేగిరం వచ్చేయ్యమ్మా.

జ య శ్రీ

అలాగే వచ్చేస్తానుతల్లీ! (కావిలించుకుంటుంది)  
 (శేషకాయ వస్తాడు)

వి రించి

అందరూ వెలిపోతున్నారు. తరుణకూడా వెలిపోతు  
 న్నది. ఎవ్వరికీ మాజోలి పట్టినట్టులేదు.  
 (లింగమూర్తి వస్తాడు)

శే ష కాయ

ఏమి దివ్యసుందరవిగ్రహమోయి నీది!

లింగమూర్తి

(అయినతో) అబ్బ! ఊహిరాక్షంలేదు. కాసిని నీళ్ళి  
 య్యంబాబూ!

వి రించి

కొంపదీసి మళ్ళీ చేబదులడుగుతాడుకాబోలు! నామా  
 నా నేనీ పోతాను.  
 (వెళ్ళిపోతాడు)

లింగమూర్తి

మీ దర్శనం చేసుకుని యెన్నాళ్ళయింది. (శేషశాయితో)  
మీరూ యిక్కడే ఉన్నారా? ఏం గొప్పబుర్రండీ మీది.  
ఇవిగో ఈ సలభై పుచ్చుకోండి. ఇంకా మీకు ఎనభైనాలుగు  
బాకీ.

శేషశాయి

(వ్యాకులపడి, భుజాలాడించి) ఇదేదో మాయగా ఉంది.  
ఎక్కణ్ణుంచొచ్చింది యీసామృంతా?

లింగమూర్తి

అట్టే, అట్టే! ఉస్. ఏవి యెంక. ఓచిత్రవైన విషయం  
జరిగింది. మొన్న పొద్దున్న కొంతమంది తెల్లదొరలొచ్చి నా  
భూమిలో పింగాణీ సామాన్లకి పనికొచ్చే మన్నేదో మంచి  
దుందని కనిపెట్టారు. (జయశ్రీతో) మీచేతిచలవ. ఇందండి  
మీరిచ్చిన పాతికరూపాయలు (డబ్బిస్తాడు) మిగిలింది తరవాత  
దఖలు చేసుకుంటాను. (మంచిసీస తాగుతాడు) ఇంతకు మునుపే  
ఓచిన్నవాడు రైల్లో కనపడి అన్నాడు: ఎక్కడో గొప్పగ్రంథం  
లో చదివాట్ట. పరిగెత్తే రైలుబళ్ళల్లోంచి గెంతెయ్యడం  
మంచిదే అని ఒక గొప్ప వేదాంతి ఉపదేశించాట్ట. “గెంతె  
య్, దాంతో అన్నిచిక్కులూ తెగిపోతాయి” అరెరెరె, ఏం  
విలవైన సలహా అండి! కొంచెం దాహాని కీప్పించండి.

శేషశాయి

ఆ తెల్ల దొరలెవరు?

లింగమూర్తి

భూవంతా ఇరవైనాలుగేళ్ళకి గుత్తకీచ్చేశాను. అదంతా  
విప్పి చెప్పడాని కిప్పుడు వ్యవధిలేదు. బాకీలన్నీ మెలిమెల్లిగా  
తీర్చుకొస్తాను. మళ్ళీ లక్షింవారంనాటికి కలుసుకుంటాను.



జ య శ్రీ

మేము రైలుకి వెళుతున్నాం. నేను సిగ్నాపోతున్నాను.

లింగమూర్తి

ఏమిటి (ఆ.వోశనతో) ప్రయాణంవా? బౌనాను.

సామాను, పెట్టెలూ, పరుపులూ. ఓసా, అదా సంగతి!  
(కన్నీళ్లతో) ఏమిట్టిదీ అది ఆ చెల్లదొరలకి — సరే వెళ్లండి.  
శుభస్యశీఘ్రం. పాపములు విరుగుటకొరకే, పరిపూర్ణసుఖంబు  
లభిక బాధలకొరకే. ఈ ప్రాణి గుటుక్కుమన్నాడని మీకు  
కబురందికే నావేరు చెప్పి ఒక్క నిట్టూర్పు విడవండి. అబ్బ,  
ఏంటిక్క. మా అమ్మాయి మిమ్మల్ని మరీమరీ అడిగానని  
చెప్పమంది. (వెళిపోతాడు)

జ య శ్రీ

ఇహ జయల్లెకొచ్చు. నా మనస్సులో రెండు కష్టాలు  
బాధిస్తున్నాయి. ఒకటి యీ వియ్యన్నసంగతి. (చేతిగడియారం  
చూచుకుని) ఇంకా అయిదునిమిషాలాగొచ్చు మనం.

అ ప ణ

వియ్యన్నని పొద్దుటే ఆసుపత్రికి పంపించారటమ్మా.

జ య శ్రీ

రెండోది యీ తరుణ యేవయిపోతుందాఅని. రోజూ  
ఒకటే వరసన అదనీ ఇదనీ యేవో పని కల్పించుకుని తిరుగుతూనే  
ఉండేది. ఇప్పుడేం చెయ్యడానికీ తోచక అల్లాడుతోంది.  
చిక్కి శల్యవైపోతోంది. (కాళ్ళేపాసి) నీ వెళ్లి మాటేనిటి  
శాయీ! మీరిద్దరూ ఒక మంటివారయితే అంతకన్న కావ  
సిందేమిటి? మీరిద్దరూ కలిసి ఆ మాటేదో తేల్చుకోరేం?  
(అరుణ చెవిలో యేదో అంటుంది. అరుణ వెళిపోతుంది) నువ్వంటేదాని

కిష్టం. నీకూ దానిమీద ఆలాగేమరి. ఎందుకీ ముభావం?  
నాకేం బోధపడకుండా ఉంది.

శేషశాయి

నాకూ బోధపడడంలేదు. నాకేం అభ్యంతరంలేదు.  
మీరు తలుచుకుంటేనేగాని ఆమూడు ముళ్ళూ పడవు.

జయశ్రీ

అయితే ఇహ లేనిదేం? ఇప్పుడే తరుణిని పిలిపిస్తాను.  
తరుణా! వేగిరం ఇలా ఓమాటురా! (రాముణ్ని తీసుకునివెళిపోతుంది)

తరుణ

(వచ్చిసామాన్లు పట్టిస్తూ) చిత్రం యెక్కడా కనిపించదు.

శేషశాయి

ఏమిటి వెతుకుతున్నావు.

తరుణ

ఇప్పుడే యెక్కడో పెట్టాను. జ్ఞాపకంరాకుండాఉంది.

శేషశాయి

తరుణా! ఎక్కడికి ప్రయాణంవవుతున్నావు యివాళ?

తరుణ

నేనా? సేవాసదనానికి. అక్కడ నాకు కావలసినంత  
పని.

శేషశాయి

ఓహో పట్నంలోనా? (కాశ్చేపాగి) అయితే యీ  
యింట్లో పనంతా పూర్తయిందన్నమాట.

తరుణ

ఎక్కడో మాయంవయిందిచెప్పా. పెట్టెలోగానిపెట్టేనా?  
(శేషశాయితో) ఆ ఇక్కడ పనంతా అయిపోయినట్లే. ఇంకేం  
తరవాయింది.

శేషశాయి

నేనూ వెలిపోతున్నాను, సొంతపనిమీద. బోలెడన్ని  
వ్యవహారాలున్నాయి. ఇక్కడన్నీ చక్కబెట్టుకోవడానికి  
శివయ్యని ఉంచిపోతున్నాను. శివయ్యకిప్పుడు నాదగ్గర  
ఉద్యోగం.

తరుణ

అలాగా.

శేషశాయి

సరిగ్గా నిరుదీవేళకి కొంచెం చల్లబడింది. ఈయేడింకా  
వడగాలే తగ్గలేదు. ఇంకా 120 డిగ్రీలు యెండ.

తరుణ

నాకు గమనంలేదు. (కాశ్చేపాగి) ధర్మామీటరు విరిగి  
పోయిందికూడాను.

(“శాయిగారూ” అని పిలుపు)

శేషశాయి

ఇదుగో వస్తున్నాను.

మెల్లిగా వెలిపోతాడు. తరుణ పక్కనున్న మాటపై తల  
ఆనించుకునికూర్చుంటుంది. రోదిస్తుంది. తలుపు తెరచుకుంటుంది.  
జయశ్రీ మెల్లిగా లోపలికొస్తుంది.

జయశ్రీ

ఆహా! (కాశ్చేపాగి) ఇక బయల్దేరక తప్పదు.

తరుణ

(యేడుపు మానేసి కళ్ళు తుడుచుకుంటూ) వేళయిందమ్మా,  
నేనుకూడా సాయంకాలానికి చేరుకుంటాను, సేవాసదనానికి  
బండి తప్పిపోకుండావుంటే.

జయశ్రీ

(గుమ్మందగ్గరికిపోయి) అరుణా! నీ ముస్తాబయినట్టేనా?



(అరుణ, విరించి, శివయ్య వస్తారు)

జ య శ్రీ

అమ్మ, ఇంక ప్రయాణంకావచ్చు.

అ రుణ

(అనంతో) ప్ర-యా-ణం-కా-వ-చ్చు!

వి రించి

మిత్రులారా! బంధువులారా! ఈ మందిరాన్ని శాశ్వతంగా విడిచిపెట్టి పోతున్నాంగదా! ఈ సమయంలో నా హృదయంలో పొంగిపోయే భావాలను వైకి వెళ్ళబోసుకోకుండా ఎలావుండగలను?

అ రుణ

(వెంటనే) మొదలెట్టావూ మాఁవయ్యా!

త రుణ

మాఁవయ్యా! అవన్నీ తలచుకొని యేం లాభం?

వి రించి

(విన్నపవంతో) తురుఫులన్నీపోయి పొడిముక్కలు మిగిలాయి. ఇక నేను నోరెత్తవలసిన పనిలేదు.

(అనంతం శేషకాయి వస్తారు.)

అ సంతం

ఇంకా బయల్దేరకేం?

శే ష కాయి

శివయ్యా! నాకో టిలా తే!

జ య శ్రీ

ఒక్కొక్కణం కూర్చుంటాను. ఈగోడలూ, కిటికీలూ కొత్తగా చూస్తున్నట్టుంది. ఎంతచూసినా తనివితీరలేదు.

వి రి ం చి

ఆ కిటికీ దగ్గరే కూర్చుని చిన్నప్పుడు నేను నాన్న తల  
పాగా చుట్టుకొని పైకెళ్ళడం చూస్తుండేవాణి.

జ య శ్రీ

సామాన్లన్నీ బళ్లలో వేసివేస్తేనా?

శే ష నా యి

అన్నమాటే. (కోటుతోడుక్కుంటూ) శివయ్యా, ఇల్లంతా  
జాగ్రత్తగా చూసుకో.

ని ప య్య

చిత్తం.

జ య శ్రీ

మనవంతా వెళ్ళిపోతున్నాము. ఒక్కపురుగుకూడా  
యిక్కడుండదు.

శే ష నా యి

బంగళాలు లేచిందాకా.

త రుణ

ఇవిగోనయ్యా! నీ భూతద్దాలూ ఈమూల కనబడ్డాయి.  
అ న ం త ం

అమ్మయ్య! (కళ్లకుపెట్టుకుని) రండి పోదాం.

వి రి ం చి

రైలూ... స్టేషనూ — కోతమీదకోత.

శే ష నా యి

అంతా వచ్చేశారా? ఎవరూ లోపల లేరుగద.  
తాళాలు వేసేయ్యాలి. పదండి పదండీ!

అ రుణ

ఈ యింటితో రుణం తీరిపోయింది. ఇక్కడిబతుకింతతో

సరి.

అ న ం త ం

పాతబతుక్కి భరతవాక్యం, కొత్తబతుక్కి నాంది !

(అరుణతో అనంతం వెళ్ళిపోతాడు. నలుమూలలా కలయజూసి  
తరుణ మెల్లిగా వెళ్ళిపోతుంది. రాముడూ వెళ్ళతాడు.)

శే ష శా యి

అందరికీ నమస్కారం.

(వెళ్ళిపోతాడు)

(జయశ్రీ, విడించి మాత్రం ఉండిపోతారు.)

(ఇద్దరూ కంట తడిబెట్టుకుంటారు.)

వి రించి

(కలవకపోతుతో) చెల్లీ, చెల్లీ!

జ య శ్రీ

నా సంవెంగతోట బంగారుపూలతోట. నాయవ్వనం,  
ఆనందం, అన్నిటితోనూ ఋణానుబంధం తెగిపోయింది.

అ రుణ

(బయటనుంచి) అమ్మా!

అ న ం త ం

(ఆనందావేశాలతో) ఏయ్య!

జ య శ్రీ

ఈ గోడలవంక, యీ కిటికీలవంక ఒక్క కడసారి  
చూపు! మాఅమ్మ యీ గదిలో ఇటూ అటూ మెసలుతూ  
ఉండేది.

అ రుణ

అమ్మా!

అ న ం త ం

ఏయ్య!

జ య శ్రీ

వచ్చే.

(అంతా వెళ్ళిపోతారు.)



(రంగస్థలం ఖాళీగాఉంటుంది. తలుపులకి తాళాలు వేసిన చప్పుడూ, ఆతరవాతబిళ్ళకదలిన అలికిడివినవస్తుంది. నిశ్శబ్దంగా ఉంటుంది. ఆప్రశాంతిలో యెక్కడో ఒక చెట్టును గొడలితో నరికినట్లు, విషాదకరమయిన ధ్వని ఒక్కటే వినవస్తుంది. అదుగులసవ్వడి వినవస్తుంది. కుడివైపున గుమ్మంలో వియ్యన్న కనబడతాడు. గొంగడి కప్పుకునిఉంటాడు. అతనికి సుస్తీగాఉంది.)

### వి య్య న్న

(ముందు గుమ్మం దగ్గరికివెళ్లి తలుపులు కదిలించి) తాళం మేళారు... అంతా యెల్లిపోనారు. (సోఫాలో కూర్చుంటాడు) నామాటే మరిశారు. ఏటిసేస్తాం. ఈడే కూకుంటా కూసింత సేపు. విరించిగోరు మందు లెత్తిగొల్లారో నేదో. (నిట్టూర్చి) నానాడలేను. కుర్రకారు! కుర్రకారు! (ఏదో గొణుక్కుంటాడు) ఉండీ లేనట్టయిపోనాది నాబతుకు. నాను సచ్చానో బతికానో (పడుకుంటాడు) కూసింత పండుకుంటాను. ముసిలితాతా! నీపనయి పోనాదోయ్ ! అయి పోనాది ! అయి పోనాది !

(చలనం లేకుండా పడుకుంటాడు.)

(...తెర...)

Blank page

Blank page

శ్రీ శ్రీ

చ ర మ రా త్రి

(క థ లు)

వ ర ద

ద రి ద్రు డి క థ లు